

T.C.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

Yüksek Lisans Tezi

TÜRK ÇİNİ SANATININ TURİZMDEKİ YERİ VE YENİ TASARIM

ÖNERİLERİ

Hazırlayan

Emine Sultan ÇEŞMECİ

Danışman

Doç. Atilla Cengiz KILIÇ

İZMİR / 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türk Çini Sanatının Turizmdeki Yeri ve Yeni Tasım Önerileri” adlı çalışmanın tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

01/07/2019

EMİNE SULTAN ÇEŞMECİ

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü'nün/...../..... tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin.....maddesine göre Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Emine Sultan Çeşmeci'nin "**Türk Çini Sanatının Turizmdeki Yeri ve Yeni Tasarım Önerileri**" konulu tezi incelenmiş ve aday/...../..... tarihinde saat’ da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan anasanat dallarından jüri üyeleri tarafından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin olduğuna oy..... ile karar verilmiştir.

BAŞKAN**ÜYE****ÜYE**

ÖZET

Yaşama ve yaşanmışlığa dair tarihin her döneminde elde edilen veriler, insanlık tarihi açısından büyük önem taşımaktadır. Neredeyse insanlık tarihi kadar geçmişi olan seyahat olgusu insanların yer değiştirme içgüdülerinden doğan bir hareket olarak yorumlanabilir. Temelde bu yer değiştirme hareketini asıl tetikleyen nedenin, coğrafi koşullara göre hareket etme gerekliliğinden kaynaklandığı düşünülebilir. Ancak merak dürtüsü unsurunun da önemli bir payı olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. İnsanlar zihinlerinde oluşturduğu sorulara merak dürtüleri sayesinde cevap bulmuşlardır. Bu sayede keşfetmişler, bu sayede öğrenmişlerdir. Aslında bu keşif duygusunun da varoluşsal sürecin bir parçası olduğu gerçeği kaçınılmazdır. Ve merak dürtüsü bu içsel yolculuğun sadece bir başlangıcı, keşfetmek ise bu yolculuğun dışavurumu olarak nitelendirilebilir.

İnsanlığın var oluşundan beri seyahat olgusunun, insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinen bir gerçekliktir. Zira bu olgunun yapısını meydana getiren soyut unsurlar, geçmişten bugüne dek izlerini somut bir gerçeklikle sürdürmektedir.

Geçmişte birçok uygarlığın ana vatanı olmuş olan Anadolu toprakları, tarihi ve kültürel birikimiyle izler bırakmış, etnik bir kimliğin oluşmasında etkili olmuştur. Bu kültürlerarası etkileşimin bir parçası olan Çininin günümüzdeki durumu bu çalışmada turizm kapsamında değerlendirilmiştir. Turistik bölge seçimi ile de İzmir kenti kendi kültürünü yansıtan doneler ile örneklendirilmiştir.

Bu çalışmada ortaya çıkan somut örnekler, kültür kavramı algısını sanatsal bir dille ifade etmeyi amaçlamıştır. Bu ifade biçimi belli bir olgunluğa ulaştığında da kültür olgusu her zaman yaşamaya ve yaşatılmaya devam edecektir.

ABSTRACT

All the data collected regarding life and experiences have a significant place in the history of humanity. The concept of journey, which has a past as old as human history, could be interpreted as a movement arose by the instincts of replacement. Fundamentally, the reason behind this replacement movement would be considered as the necessity to move in line with geographical conditions. However, the fact that the element of curiosity has an important share should not be ignored. Humanity has found answers to the questions emerged in its mind through the impulses of curiosity. Thus, they explored, and they learned. In fact, it is inevitable that this sense of discovery is also a part of the existential process. And the curiosity would be described as just the beginning of this inner journey, whereas discovery is the expression of this journey.

It is a known fact that travelling is a concept as old as the existence of humanity. Because, abstract elements that generates the structure of the concept maintain their traces substantially ever since.

Anatolia, which had been the homeland of many civilizations in the past, left its marks with cultural and historical richness and thus had an influence to constitute an ethnic identity. As a part of this intercultural interaction, the current state of Tile is evaluated within the context of tourism in this study. With the selection of touristic regions, the city of Izmir is exemplified by the data reflecting its own culture.

Concrete examples arose by this study aimed to express the concept of culture with an artistic interpretation. As this manner of expression reaches a certain level, the phenomenon of culture will continue to live and survive.

ÖNSÖZ

“Türk Çini Sanatının Turizmdeki Yeri ve Yeni Tasarım Önerileri” konulu bu tez çalışmasının çıkış noktası tarihi, kültürel kimliği ve kendine özgü dokusuyla İzmir kenti olmuştur. Kentin, turizm sektöründeki potansiyelinin yüksek olması bölge seçimi ve araştırma yaparken toplanılacak veriler açısından avantaj sağlamıştır.

Tez çalışmam süresince, öncelikle göstermiş olduğu anlayışından, desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen, bilgi ve deneyimlerinden tecrübe edindiğim Tez danışmanım, Sayın Doç. Atilla Cengiz KILIÇ’ a teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek Lisans eğitimim süresince, bilgi ve tecrübelerinden etkilendiğim, tasarım anlayışımı geliştirmem konusunda bana yol gösteren, desteğini her zaman hissettiğim Sayın Doç. Vedat KAÇAR’ a teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamın ilerleyişi konusunda değerli fikirlerini benimle paylaşan Sayın Dr. Öğretim Üyesi Gonca KARAVAR’ a çok teşekkür ederim.

Eğitim hayatım süresince, her koşulda yanımda olan ailem, sevgili annem ve babama ve benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili eşim İlkay Gürcan’a teşekkürü bir borç bilirim.

Emine Sultan ÇEŞMECİ

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
TUTANAK	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	viii
RESİMLER LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

TURİZM VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

1.1. Turizmin Tarihçesi.....	3
1.2. Turizmin Amacı ve Önemi	8
1.3. Turizmin Kültürel Açından Değerlendirilmesi.....	12
1.3.1. Kültür Turizmi.....	15

1.3.2. Müze Turizmi	19
---------------------------	----

2. BÖLÜM

TURİZMDE KÜLTÜREL HEDİYELİK OBJELERİN (ÜRÜNLERİN) TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

2.1. Turizmde Hediyelik Obje - Ürün	25
2.1.1. Maden – Cam	26
2.1.2. Taş – Ahşap	33
2.1.3. Minyatür – Hat	37
2.1.4. Tekstil / Halı	43
2.2. Toprak Ürünleri / Seramik - Çini ve Günümüzdeki Durumu	48

3. BÖLÜM

ÖNERİLER VE YENİ ÜRETİMLER

3.1. Yeni Tasarım Önerileri	56
3.1.1. Tasarım Aşamaları	56
3.1.2. Uygulamalar	57
SONUÇ	73
KAYNAKÇA	75

ÖZGEÇMİŞ

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Sayfa No

Fotoğraf 1 - Bakır kullanım eşyaları, Orhan Yıldırım - Bakır Atölyesi	28
Fotoğraf 2 - Bakır kullanım eşyaları, Yıldırım Bakırcılık	28
Fotoğraf 3 - Bakır kullanım eşyaları, Yıldırım Bakırcılık	29
Fotoğraf 4 - Cam boncuklar, Alp Mavi Boncuk	32
Fotoğraf 5 - Cam boncuklar, Alp Mavi Boncuk	32
Fotoğraf 6 - Sedef taşından yapılmış dekoratif obje, Naht - Sedef atölyesi	35
Fotoğraf 7 - Ahşap işleme pano, Naht - Sedef atölyesi	36
Fotoğraf 8 - Minyatür tablolar, Arya Kamalı - Minyatür Atölyesi.....	38
Fotoğraf 9 - Minyatür tablo, Arya Kamalı - Minyatür Atölyesi	39
Fotoğraf 10 - Hat yazılı tablolar, Yazıhane.....	41
Fotoğraf 11 - Hat yazılı tablolar, Yazıhane.....	43
Fotoğraf 12 - İpek ve keçe ile üretilmiş şallar, Nela Keçe Tasarım.....	45
Fotoğraf 13 - El dokuması halılar, Merkez Halı	46
Fotoğraf 14 - El dokuması kilim ve halılar, Merkez Halı	47
Fotoğraf 15 - Günümüzde üretilen çini hediyelik ürünler	51
Fotoğraf 16 - Günümüzde üretilen çini hediyelik ürünler	52
Fotoğraf 17 - Kapaklı çini vazo, Ebru Camkıran - İzmir Çini.....	53
Fotoğraf 18 - Kahvaltı grubu – Büyük boy servis tabağı.....	59

Fotoğraf 19 - Kahvaltı grubu - Küçük boy servis tabağı	59
Fotoğraf 20 - Kahvaltı grubu- Sunum tabağı	60
Fotoğraf 21 - Kahvaltı grubu - Bardak / Sosluk	60
Fotoğraf 22 - Kahvaltı grubu 5 parça, tek kişilik görünüm	61
Fotoğraf 23 - Kahvaltı grubu 9 parça, çift kişilik görünüm	62
Fotoğraf 24 - Yemek grubu - Büyük boy servis tabağı	63
Fotoğraf 25 - Yemek grubu - Orta boy servis tabağı / Küçük boy servis tabağı	63
Fotoğraf 26 - Yemek grubu - Çorba kasesi	64
Fotoğraf 27 - Yemek grubu - Salata tabağı.....	64
Fotoğraf 28 - Yemek grubu 3 ve 5 parça, tek kişilik görünüm.....	65
Fotoğraf 29 - Yemek grubu - Renkli sırlı grup.....	66
Fotoğraf 30 - Yemek grubu - Kaseler, Büyük boy kase / Küçük boy kase	67
Fotoğraf 31 - Yemek grubu - Sosluklar	67
Fotoğraf 32 - Yemek grubu 12 parça, renkli sırlı grup	68
Fotoğraf 33 - Yemek grubu çift kişilik kombin görünümü.....	69
Fotoğraf 34 - Aksesuar grubu - Bardak altı	70
Fotoğraf 35 - Uygulama işleri için hazırlanmış ambalajlar	71
Fotoğraf 36 - Uygulama işleri için hazırlanmış ambalajlar	72

RESİMLER LİSTESİ**Sayfa No**

Resim 1 - London Eye7

Resim 2 - Tarihi eserlerin sergilendiği Tarih ve Sanat Müzesi21

ŞEKİLLER LİSTESİ**Sayfa No**

Şekil 1 - Ege Ctp Dijital Baskı ve Ambalaj firması tarafından tasarlanmış görsel.....71

TABLULAR LİSTESİ**Sayfa No**

Tablo 1 - Kùltür Turizmi Motivasyon Araçları.....	17
--	-----------

KISALTMALAR

Bknz.	: Bakınız
Cm	: Santimetre
Dr.	: Doktor
Doç.	: Doçent
İ.Ö.	: İsa' dan Önce
Mm	: Milimetre
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
Örn.	: Örneğin
Vb.	: Ve Benzeri
SS.	: Sayfa Sayısı
T.C	: Türkiye Cumhuriyeti
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
YY.	: Yüz Yıl
Web	: Web Sayfası

GİRİŞ

Bu çalışmada hediyelik obje-ürün kavramının kültür ve turizme olan katkıları tüm yönleri ile birlikte ele alınmakta olup, çalışmadaki kültürel obje analizi, aynı zamanda kültürel kimliğin tasarım üzerinde önemli etkileri olduğu gerçeğini de vurgulamaktadır.

Doğal ve kültürel kaynakların korunması, geliştirilmesi turizmin sürekliliği açısından ne kadar gerekliyse, aynı şekilde kültürel değerlerin var olabilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için de turizm önemli bir araçtır. Küresel turizm etiği ilkeleri; turizm faaliyetlerinin geleneksel kültür ürün ve eserlerini, folklorik öğelerin dejenere olmaması adına ve bu değerlerin standartlaşmasına yol açmamak için, onları zenginleştirecek bir şekilde planlanması gerektiğini vurgulamaktadır (Kılıç, 2018: 249). Bu bağlamda değerlendirildiğinde; bu çalışmada amaçlanan uygulama örnekleri, turizm ve el sanatları ilişkisi bakımından bir ülkenin kültürel kimliğinin ne kadar önemli uzantıları olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Tezin 1. bölümünde; Turizmin tarihi anlatılarak, amacı ve önemi üzerinde durulmuştur. Devamında, turizm kültürel açıdan değerlendirilerek kültür ve müze turizmi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda da, “Turizm - El Sanatları” ilişkisi üzerinden yola çıkılarak turistik ürün kavramının kültürel açıdan değerlendirilmesine zemin hazırlanmıştır.

Tezin 2. bölümünde; Turizm’de Kültürel Objelerin - Ürünlerin tarihsel gelişim süreci ve önemi üzerinde durularak, geleneksel sanat dallarının günümüzde turizm endüstrisi içerisindeki etkileri üzerinde durulmuştur. Turistik bölge seçimi ile kültürel hediyelik obje – ürün kavramına yer verilen somut örnekler İzmir - Kemeraltı çarşısı üzerinden örneklendirilmiş ve değerlendirilmiştir.

Tezin 3. bölümünde; Turizm kapsamında, geleneksel sanatlar ve el sanatları ilişkisi gerçekliğinden yola çıkılarak, İzmir kentinin kültürel değerlerini üzerinde barındıran yeni bir turistik ürün ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

1. BÖLÜM

TURİZM VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

1. BÖLÜM

TURİZM VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

1.1. Turizmin Tarihçesi

Turizm kelimesinin kökeni etimolojik olarak incelendiğinde, “tera” kelimesinden türediği ve bu kelimenin Geç Hint Avrupa dillerinden bulunduğu görülmektedir. “Dönmek” manasına gelen ve dairesel hareket eden çark kullanımına ilişkin olarak, Grekçe’ de “tornos”, Latince’ de ise “tornus” anlamlarında kullanılmıştır. İngilizcede ise 15. yüzyılda yol, nehir gibi doğal oluşumların dönüşünü yani kıvrım kısımlarını ifade etmek için kullanılmış ve “turn” kelimesi olarak geçmiştir. İlk kez 1746 yılında kayıtlarda yer almış ve fiil olarak kullanımı gerçekleşmiştir. Etrafta gezinmek, yolculuk anlamında kullanımı da ilk olarak 1640’lı yıllarda gerçekleşmiştir. Dolayısıyla turist kelimesi, “tour” kelimesinde türetilmiş olup kronolojik olarak ise; Grekçe’ de “-iste”, Latince’ de “-ista”, İngilizce’ de ise “-ist” eki ile türeyerek günümüzdeki yapısını oluşturmuştur.

Modern olarak ilk kullanımı, “Zevk ve merak için gezen kimse” anlamında Fransızca’da “Garand tura katılan kimse” anlamında, İngilizce’ de, Ahmet İhsan’ın (1891) “Avrupa’ da Ne Gördüm” adlı eserinde ise Türkçe’ deki kullanımı görülmüştür. Ek olarak turizm kelimesinin kökenini oluşturan “tur” kelimesinin ilk Türkçe kullanımı da Recaizade Mahmut Ekrem’ in (1887) “Araba Sevdası” isimli eserinde görülmektedir.

Turizm, temelde seyahat olgusu olarak tanımlandırıldığından kökleri de insanlığın en eski çağlarına kadar dayanmaktadır (Seyhan, Evcim, 2012: 220-221).

Eylemsel olarak insanların geride bırakmış olduğu izleri insanlık tarihinin en ilkel dönemlerinden bu yana görmekteyiz. Temelde bu yer değiştirme hareketleri insanların beslenme gereksinimlerinde doğan eylemler olarak yorumlanabilir. İnsanoğlu bu yönelimlerini beslenmeye nerede olanak varsa oraya doğru yönlendirmiştir. Bu yer değiştirme aynı zamanda değişime uğrayarak daha verimli topraklar bulmayı amaçlayarak göçlerden de bahsetmektedir. Yaşam için gerekli olan koşulların, bulunulan

yerden elde edilmesi durumu ise, insanlık tarihinde bir başka dönemin başlangıcı olarak düşünülebilir. Bu nedendir ki bu yaşam biçiminin temelde vurgulandığı kavram, gereksinimlerden doğan gerçeklikler ile ilişkilidir (Eralp, 1983: 1).

Turizmin tarihsel gelişim sürecini yazının ve tekerleğin bulunduğu döneme kadar götüren bilim insanları, buna paralel olarak Sümerlerin aynı zamanda ticareti de ilk başlatanlar olduğunu ileri sürmektedirler. Bu hareketi ilk başlatan Sümerler' den sonra da ilk gezginlerin ise Fenikeler olduğunu ileri sürülmektedir (Kozak, 2012: 39). Böylelikle Sümerler, ticari ilişkileri başlatmış bu durumun gerekliliğinden kaynaklanan başka bölgelere gitme gereksinimleri de ilk turizm hareketi olarak değerlendirilmiştir (Subaşlar, 2007: 23).

Turizm, kavram olarak ele alındığında, insanların dünya üzerinde var oluşlarından bu yana farklı nedenlerle seyahat ettikleri bilinen bir gerçektir. İlk çağlarda boş zaman kavramının varlığı ekonomik faaliyetler doğrultusunda avcılık, toplayıcılık, tarım ve ticarete bağlı olması nedeniyle gelişmemiştir. O dönemlerde insanlar, seyahati temelde yiyecek bulmak, yeni barınacak yerler keşfetmek gibi nedenlerden dolayı ihtiyaçları doğrultusunda ilerletmişlerdir. Aynı zamanda doğal afetler sonucu o bölgeden ayrılmak, çatışmak ve savaş gibi etmenlerin var oluşu bunda etkili olmuştur (Sezer, 2010: 3).

Turizm, tarihsel gelişim süreci içerisinde kavramsal niteliğinin yanı sıra faaliyet olarak da değerlendirildiğinde ise Beken'e göre şu şekilde ifade edilmiştir; "Tarihsel süreç içerisinde insanoğlu sürekli olarak yaşadığı mekanlardan farklı yerleri hayal etmiş ve nedeni ister ekonomik isterse merak ya da öğrenme olsun sürekli hareket olgusunu yaşatmıştır. Baktığımızda öncelikli amaç ticaret olsa da insanoğlu başka bölgelere doğru hareket ettikçe turizm faaliyetlerini sürekli olarak geliştirmiştir" (Beken, 2007: 1).

Bu bağlamda incelendiğinde ise turizmin gelişim süreci, iki dönem olarak değerlendirilmektedir. Bu dönemler, Endüstri Devrimi öncesini ve Endüstri Devrimi sonrasını kapsamaktadır.

Endüstri devriminden sonra gelişmelere bağlı olarak hızlanan turizm faaliyetleri bu alanda birçok yenilik başlatmıştır. Sosyo-ekonomik düzeyin artması ile insanların yaşamlarında boş zaman kavramı oldukça önem kazanmıştır. Bu kavramın ortaya çıkmasındaki temel etmenlerin eğitim, kültür ve gelir düzeylerinin iyileşmesi ile ilişkili olduğu gerçeği de bilinmektedir. Buna paralel olarak kentleşmenin getirdiği şehir yaşamına bağlı yaşanan zorlukların negatif etkileri, temel hak ve özgürlükler adına yaşanan olumsuz sonuçlar, insanların seyahat etme gereksinimlerinden doğan yer değiştirme istekleri turizm olgusunun başlamasında etkili olmuştur.

Bu süreçte seyahat olgusunu gerçekleştirmenin ön koşullarından biri olan ulaşım ve buna bağlı olarak ilk düzenli yollar ve beraberinde ulaştırma araçları Romalılar tarafından geliştirilmiştir.

Romalılar, öncelikli olan bu gereksinimleri sağlayarak turizmin gelişmesine yüksek bir katkı sağlamışlar aynı zamanda da geliştirdikleri bu ulaşım sistemiyle gün içerisinde 120-150 km. yol yapılabilir sistem kullanıma sokmuşlardır. Geliştirilen bu sistem gösteriyor ki Romalılar seyahat beklentilerini bu şekilde hayata geçirmişlerdir. Zira bu durum Romalıların, olimpiyat oyunlarına olan ilgileri, Mısır'daki piramitleri görme istekleri ve sağlık nedeniyle kaplıcalara gitme eğilimleri ile örtüşmektedir. Aynı zamanda Roma İmparatorluğu'nun seyahatleri yaygınlaştırmasındaki takındığı tavır, geniş bir alanı egemenliği altında bulunduruyor olmasından ileri gelmiştir (Kozak, 2012: 39).

Roma İmparatorluğu'nun egemenlik sürdüğü geniş coğrafya, seyahatlerin yaygınlaşmasını sağlayarak, Eski Mısır'da piramitler ve diğer eserler, Eski Yunan' da Olimpiyat oyunlarını izlemeye yönelik geziler yapılmıştır. Böylelikle turizmin ilk örnekleri şekillenerek seyahatlerin yaygınlaşması durumu giderek kendini göstermeye başlamıştır. Marco Polo'nun İran ve Afganistan üzerinden Çin' e gitmesi, 17. ve 18 yüzyılda varlıklı insanların eğitim seyahati adı altında Grand Tour olgusunu geliştirmesi bu gelişmeler ile paralellik göstermiştir. Hatta Evliya Çelebi'nin yapmış olduğu seyahatler o dönemlerin ilk turizm hareketleri olarak düşünülebilir (Bahar, Kozak, 2013: 3).

Sanayi devrimi öncesinde insanlar ticaret, dinsel, sağlık, eğitim ve spor amaçlı çeşitli nedenler ile sürekli olarak yaşadıkları bölgelerden başka yerlere gitmişlerdir. Ancak günümüz seyahat olgusu ile karşılaştırıldığında, o dönemlerde yapılan bu seyahatlerin ekonomik öneminin olmadığı görülmektedir. Ülkeler, kavimler, uygarlıklar yani birçok topluluk devrim öncesinde turizm olgusunun bugünkü karşılığını, yani ekonomik önemini fark etmemişlerdir. Bu bağlamda birçok nedene bağlı gelişim gösteren turizmin durumu, “Sanayi Devrimi’nin” etkisi ile şekillenmiştir (Bahar, Kozak, 2013: 4).

19. yüzyılın sonunda İngiltere’de başlayan II. Sanayi Devrimi ile birlikte, dünya ekonomisini ve turizmin yer aldığı pek çok sektörün değişime uğramasını, Bahar ve Kozak şu şekilde yorumlamaktadır;

II. Sanayi Devrimi’nin turizm sektörü üzerinde meydana getirdiği etkiler kısaca şu şekilde sıralanabilir:

- Dünya genelinde ülkelerin millî gelirindeki artışla birlikte, insanların kişi başına düşen geliri de artmış, bu da tüm mal ve hizmetlere ve turizm ürününe olan talebi de arttırmıştır. İnsanların geçmişe göre satın alma gücünün artması ve refah düzeylerinin yükselmesi, uluslararası turizm piyasasındaki turist hareketliliğini hızlandırmıştır.
- Üretimde yeni yöntemlerin bulunması ve yaşanan teknolojik gelişmeler, ürünün üretim sürecini kısaltmış, böylece emeğin çalışma süresinin kısalması, insanların boş zamanının artmasına neden olmuştur.
- İnsanların satın alma gücündeki artış, tüketicilerin harcama kalıplarının ve alışkanlıklarının değişmesine yol açmıştır. Ürün çeşitliliğindeki gelişim ve kitle turizminin ortaya çıkması, uluslararası turizme katılan insan sayısının yükselmesini sağlamıştır (Bahar, Kozak, 2013: 4).

Resim 1 - London Eye (Londra, Web, 2009).

Böylece, 1870 yılında demir üretimi için elektriğin kullanılmasıyla başlayan turizm faaliyetlerinin, ekonomik anlamdaki tarihsel gelişimine göz atıldığında II. Sanayi Devrimi ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Sanayi Devrimi çağdaş turizmin doğması ve gelişmesi için gerekli olan altyapıyı hazırlamış, zaman içinde turizm olgusunu hızlandıran önemli faktörlerden biri olmuştur (Bahar, Kozak, 2013: 4).

Sonuç olarak, çağdaş turizmin doğması ve gelişmesi için gerekli altyapıyı hazırlamış olan Endüstri Devrimi, zaman içerisinde de turizm hareketlerinin hızlanmasına büyük ölçüde katkı sağlamıştır (Kozak, 2012: 41).

1.2. Turizmin Amacı ve Önemi

Bir üretim ve tüketim süreci olan turizm endüstrisi, yapmış olduğu faaliyetler sonucunda hem turist göndermekte hem de turist kabul etmektedir. Bu sebeple turizm yapan tüm ülkeler için ekonomik kriterlerin meydana gelmesi, bu açıdan doğal bir sonuçtur. Turizmin etkilerini de ekonomik, toplumsal, sosyal, çevresel ve fiziksel olarak çeşitli kategorilere ayırmak olağan bir durumdur. Çünkü birbirinden ayrı bilim dallarını ve disiplinlerini ilgilendiren kompleks yönleriyle turizm olgusu, çok yönü olan sosyo-ekonomik bir durum olarak görülmektedir. Aynı zamanda turizm sektörler içerisinde birbirinden farklı alanlara ait çok farklı alt sistemleri olan ekonomik, sosyal, politik, hukuki, teknolojik ve çevre bilimiyle ilgili ilişkilere dayanan uluslararası bir ekonomik hareket olarak yorumlanabilir (Bahar, Kozak, 2013: 4).

Günümüzde yaşam kaynağı sadece turizme bağlı olan ülkeler, kentler ya da bölgeler bulunmaktadır. Hizmet sektörü grubu içerisinde yer alan turizm alanında, makineleşmeye bağlı sistemsel gelişmeler kısıtlı alanlarda gerçekleşmektedir. Bu sebeple daha yoğun bir iş gücüne ihtiyaç duyulmasına sebep olmaktadır. Sektör olarak sunulan hizmetin sadece üretildiği yerde tüketilmesi gerekliliğinden dolayı, turistin yaptığı tüm harcamalarda, otomatik olarak ülkeye ya da kente doğrudan kazanç olarak girmektedir (Haddadzadehendou, 2013: 38).

Kişinin turizm olayı içerisinde yer almasını sağlayan çok ve çeşitli temel amaçlar bulunmakta ve bu amaçlar yakından ilişkili olmaktadır. Çoğu zamanda karmaşık olması nedeniyle turistin ne sebeple seyahate karar verdiğini tespit etmek oldukça zordur (Haddadzadehendou, 2013: 61).

Turizmi sekiz guruba ayıran Haddadzadehendou amacına göre şu şekilde kategorize etmiştir;

“Özel ilgi (hobi) turizmi: Özellikle çalışan kişilerin belli bir dönemde tatillerini kullanarak, beden ve ruh sağlığını dinlendirmek amacı ile devamlı oturdukları yerin dışına seyahat etmeleridir. Bu tatillerde kişiler, daha ziyade özel ilgileri olan turizm çeşitlerine yönelirler. Tatilciler, ilgi duydukları turizm motiflerine aktif olarak katılırlar.

Aktif tatil amaçlı bu turizm çeşidine katılan kişiler genellikle boş zamanlarında doğayla iç-içe ilgi duydukları aktiviteleri yerine getirirler. Örneğin, bu turizm çeşidini; katılan kişilerin yaptıkları aktivitelere bakarak, dağa tırmanma (trekking), akarsu krosu (rafting), sualtı dalma seansları (diving), avlanma safarileri, yat ve tekneyle gezinti, golf oynama ve fotoğraf safarileri (kuş, böcek kelebek vs.) gibi alt bölümlere ayırmak mümkündür.

Rekreasyon amaçlı turizm: Bu turizm motifinde, kişiler çeşitli aktivitelerle boş zamanlarını değerlendirirler. Ana amaç, çalışan beden ve ruhun dinlenmesidir. Bazı turizm uzmanları, bu turizm çeşidine yumuşak (soft) turizm de demektedir. Rekreasyon amaçlı turizmde tatilciler; boş zamanlarında, kumda güneşlenme ve yüzmenin yanı sıra diğer rekreasyon değerlendirmelerine de (soft, su kayağı, atla dolaşma, tenis oynama ve değişik animasyonları izleme gibi) katılırlar. Boş zaman değerlendirme ölçüleri kişilere göre farklılık göstereceğinden yukarıdaki aktiviteleri çoğaltmak mümkündür.

Kültürel turizm: İnsanlar ile bir arada bulunarak sosyal ilişkiler kurmak; bilim, kültür ve sanat kaynaklarını ziyaret ederek bilgi ve görgü arttırmak ve sosyo-kültürel inceleme ve araştırmalarda bulunmak amacıyla yapılan turizmdir.

Sportif turizm: Spor yapan, spora ilgi duyan ve sporla ilişkisi olan kişilerin sportif karşılaşmalara, olimpiyatlara vb. olaylara katılmak veya bunları izlemek amacıyla yarattıkları turizm hareketidir.

Dini turizm: Dinlerce kutsal sayılan beldeleri ziyaret etmek, dinsel ayin ve törenlere katılmak veya bunları izlemek, hac gibi dini görevleri yerine getirmek veya ünlü mabetleri görmek amacıyla yapılan ve zaman zaman çok önemli boyutlara ulaşan seyahatlerin ve konaklamaların oluşturduğu turizm olayıdır.

İş turizmi: Doğrudan kazanç sağlamaya yönelik olmamakla beraber, iş seyahatleri, fuar ve sergilere, işleri sebebiyle katılanların ve buraları ziyaret edenlerin, kongrelere katılanların, büyük ekonomik işletmeleri ziyaret edenlerin seyahatleri bu turizm çeşidini meydana getirir.

Aile turizmi: Aile ve akrabalık bağları bulunan yakınları ziyaret etmek, onlarla bir arada bulunmak ve aile büyüklerinin daha önce yaşadıkları yerleri görmek gibi nedenlerle doğan bir turizm olayıdır.

Sağlık turizmi: Sağlık turizmi sağlığı koruma ve iyileştirme amacıyla belirli bir süre için yer değiştiren insanların, doğal kaynaklara dayalı kür uygulaması konaklaması ve dinlenmesi sonucu oluşan bir turizm çeşididir. Sağlık turizmine katılan kişiler, sağlıkları ile ilgili problemlerine, bir termal tesiste, yaylada veya mağarada çözüm ararlar” (Haddadzadehendou, 2013:61- 62).

Ülkelerin ekonomik kalkınması açısından önemli bir endüstri olan turizm, turistik mal ve hizmetler karşılığında ülkeler arası döviz akımı sağlayarak ekonomide döviz artışı ve azalışı ile ölçülebilmektedir. Turizm, kültürel öğelerin ve turistik faaliyetlerin bulunduğu konum itibarıyla tüketimin yapıldığı yerde gerçekleştiği için turist, o bölgeye seyahat etmekte ve görünmeyen bir ihracat gerçekleştirmektedir. Gerçekte herhangi bir ekonomik değeri olmayan deniz, güneş kum, gibi doğal yapı kaynakları turizm olgusu sayesinde nitelik kazanmakta turistlerin o ülkeye döviz girmesini sağlamaktadır. Turistler de seyahat ettikleri bölgelerdeki harcamaları ile o bölgenin gelir kaynağı haline dönüşmektedirler.

Turizmin ekonomiye yaptığı katkılardan bazılarını sıralarsak;

- Ülkeye döviz kazandırma yoluyla ekonomiyi olumlu yönde etkiler,
- Ekonomik büyüme sayesinde ülkenin ve kalkınmasına katkıda bulunur,
- Milli gelir seviyesinin artması aynı zamanda gelir seviyesi artışını da etkiler,
- İstihdam sağlanır,
- Piyasada ticari faaliyetlerin canlanmasına yardımcı olur,
- Sanayileşmeye uygun olmayan bölgelerin de kalkınması sağlanır,

- Gerçekte deniz, güneş, kum gibi ekonomik değeri olmayan etmenlerin ön plana çıkmasında önemli rol oynar (Beken, 2007: 9-10).

Turistlerin seyahatleri sırasında, ekonomik etkilerinin yanı sıra sosyolojik olarak da birtakım katkıları bulunmaktadır. Turistlerin, bölgedeki insanlardan davranış olarak etkilendikleri ve aynı zamanda çevreyi etkiledikleri düşünülmektedir. Bu da kültürlerarası etkileşimin farklı ülke ve o yöre insanı arasındaki dostluk bağlarını geliştirdiğini göstermekte aynı zamanda da farklı dile, coğrafyaya, dine sahip insanların birbirlerini tanımalarına ve sevmelerine katkı sağlamaktadır. Turizm sayesinde insanlar arasında oluşan bu dostluk kavramı, gösterilen dayanışma sayesinde aynı zamanda devlet yönetimlerini de etkilemektedir. Yaşanılan bu durum nedeniyle de ülke yönetimleri arasında çeşitli konularda anlaşmalar ve iş birliği yapılmasında katkı sağlanmış olunur. İnsanlarda doğaya önem verme ve doğal ortamları tercih etme durumu, sanayileşme ve kentleşme sonucu ortaya çıkan çevre kirlenmesi, gelişmiş ülkelerdeki aşırı yoğun iş hayatından kaynaklanan stres gibi nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Bu durumda da turistler temiz hava, deniz, doğal ortam, manzara, şifalı su gibi doğal kaynakların tedavi edici özellikleri ve etkilerinden faydalanmak isterler.

Günümüzde özellikle sağlık turizmi büyük önem taşımaktadır. Yine benzer şekilde bozulmamış ve tahrip edilmemiş alanlarda, doğaya dayalı seyahat anlamına gelen eko turizmde oldukça popüler olmaktadır. Eko turizm, turizm aktivitelerini desteklerken aynı zamanda doğal çevreyi korumayı amaçlamaktadır. Doğayı tahrip etmemesi bakımında da oldukça önem verilmesi gereken bir turizm türüdür. Tüm bu bilgiler kapsamında turizm, ekonomik olarak da nelere ihtiyaç duyacağı konusu üzerinde değerlendirilirse; gerekli alt yapı ve üst yapı çalışmalarının çok büyük miktarlarda sermaye gerektireceği turizm endüstrisi bu alt yapının kurulabilmesi için çok büyük miktarlarda sermayeye ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle devlet, turizm sektörü içerisindeki işletmecileri uzun vadeli ve düşük faizli krediler ile desteklemekte ve bu alanda teşvik tedbirleri alarak turizm endüstrisinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. En genel şekliyle bu politika kavramı olarak, belli bir amaca ulaşmak için alınan kararlar doğrultusunda bu kararın uygulanmasına olanak vermektedir.

Bu turizm politikası farklı şekillerde ifade edilmekle birlikte kültürel, sosyal, sağlık gibi ekonomik nitelik taşımayan iktisat dışı hedeflere ulaşmak için birtakım yönetimler tarafından alınan önlemler ve yapılan müdahaleler şeklinde tanımlanabilir. Yani ülkedeki ekonomi politikasına göre, iç ve dış turizmin geliştirilmesi odaklı, gelir ve döviz girdisi bakımından sağlanan gelir, istihdam yaratan sahalarında fonksiyonlarından en rasyonel biçimde yararlanılması gibi ekonomik hedefler ile doğrudan ilişkilidir (Beken, 2007: 10-11).

1.3. Turizmin Kültürel Açıdan Değerlendirilmesi

Kavram olarak bilimsel çalışmalarda üzerinde en çok durulan kavramlardan biri Kültür kavramıdır. Sosyoloji, antropoloji, tarih ve diğer alanlarda değerlendirildiğinde yerleşmiş bu insan olgusu gerek bireysel gerekse toplumsal olarak ayrıcalıkları, benzerlikleri ve değişkenlikleri ile yerel ve evrensel boyutları ile ele alınmaktadır (Hayta, 2016: 167). Kültür kavramı tarihsel süreçte kelime olarak incelendiğinde bazı kullanımları dikkat çekmektedir. Öncelikle kültür; 18. yüzyıldan itibaren insanların zihinsel, manevi ve estetik gelişime ilişkin yaşadıkları genel bir süreci ifade etmektedir. Daha sonra bireysel olarak veya topluluk olarak kişilerin toplumdaki yaşam biçimlerini anlatmaktadır. Son olarak da zihinsel etkinliğin aktif olduğu ve buna bağlı olarak da sanatsal ifade biçiminin bir karşılığı olarak tanımlanmıştır (Hayta, 2016: 168).

En kapsamlı “Kültür” kavramı tanımı; UNESCO’nun düzenlenlediği Dünya Kültür Politikaları Konferansı Sonuç Bildirgesi’nde anlatılmıştır (Hayta, 2016: 168). Bu sonuç bildirgesine göre; kültür, temelde insanların haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını kapsamaktadır. Toplumu ya da toplumsal bir grubu tanımlayan maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bütününden oluşmakta sadece bilim, edebiyat veya başka alanlarda değil, aynı zamanda yaşam biçimlerini de kapsayan bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Hayta, 2016: 168-169).

Bu bağlamda incelenmiş tespitlere göre kültür kavramı ile ilgili önemli olan hususlar vardır. Bunları sıralayacak olursak; insan var olduğu coğrafyada yetiştiği kültür ortamına adapte olmakta ve o ortamın etkisi altında kalmaktadır. Kültür mirasının insana

aktardıklarıyla kendi kültürünü yaşatmaya çalışan insan bu olguyu yaşatmaktadır. Evrensel boyutta anlamı olan kültür olgusu insanlığa mâl olmuş ve kapitalizmin gelişimiyle ulusal kavram ifadesi ile de farklı boyutlara geçmiştir. Bu kültür kavramlarının birbirinden ayrılması kısmı da coğrafi, tarihsel ve etnik farklılıklara bağlı olarak şekillenmiş, farklı tanımlamalar ile ulusal kültür ve evrensel kültür olarak adlandırılmışlardır. Yerel kültürü ifade eden karşılık ise daha küçük insan topluluklarının bulunduğu coğrafyada ortaya çıkartılan somut bir olgudur. Bu anlamda kültür kavramsal olarak bir ülke coğrafyasının sınırları ile kalmaz, birçok ülke dokusuna aynı anda yer verebileceği gibi, çok sayıda alt kültürü de kendi içinde özümseyebilir. Bu nedenle kültür kavram olarak toplumsal yapı veya kurumları ifade etmekten çok soyut bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Hayta, 2016: 169).

Hayatın maddi ve manevi unsurlarını oluşturan kavram aslında kültürün kendisidir. Kültür insanoğlunun hayata karşı ortaya koyduğu duruşu, buna bağlı olarak da sosyal koşullara göre şekil alır ve toplumların kendilerine has özelliklerini oluşturarak onların halk kültürünü ve bu kültüre ait geleneklerini ön plana çıkartır (Arioğlu, Aydoğdu Atasoy, 2015: 112).

Bu soyut oluşumdan sonra ise ortaya çıkan maddi kalıntılar, kavramsal niteliği olan bu olgunun somut karşılığını bize göstermektedir. Tarih öncesi ve o dönemlere ait toprak üzerinde, toprak altında ve su altında bulunmuş eski kültürlere ve uygarlıklara ait birçok kalıntı bulunmaktadır. Bu kalıntılar, insan emeği ile yaratılmış bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan kültür varlıklarıdır. Bu kalıntılar sanat için yaratılmış olsun veya olmasın insanın ortaya çıkardığı her şey olarak düşünülebilir. Bu kalıntılar eski çağlardan bu yana günümüze ulaşabilen kültür varlıklarının tamamını kapsar ve eski eser olarak tanımlanmışlardır. Başka bir ifadeyle, insan ve doğanın geçmişinde var olmuş ve bugüne ulaşabilmiş her şey bir eserdir. Bu anlamda bu somut varlıklar, bilimsel, sanatsal, kültürel anlamda önemli her nesne taşıdıkları değer ve önem itibarıyla sınıflandırılarak geçmiş ve gelecek arasında bir bağ oluşturmaktadır (Kürüm, 2005: 10-11).

Kültürel kimliğin oluşmasında, her toplum kendi değerleri doğrultusunda geçmişi ile bağ kurarak kendine özgü nitelikler ortaya çıkartmıştır. Bu doğrultuda kendi yaratma sürecini gerçekleştirmiş topluluklar insanlığın gelişmesine de katkı sağlamışlardır. Toplumların ilerlemesi kendi kültürel kimliklerinin oluşması ve gelişmesiyle doğru orantıda devam etmiştir. Tarih boyunca yaratılmış eserler kültür varlıkları olarak günümüze miras olarak kalmıştır. Dolayısıyla bu miras niteliğinde eserlerin ve soyut bu olgunun korunması, yalnızca toplumların değil dünyanın sorumluluğundadır (Kürüm, 2005: 9).

Kültür olgusunun doğru bir şekilde korunması ancak turizm politikalarının doğru bir biçimde yapılandırılmaları ile gerçekleşebilir. Buna paralel olarak da turizmi geliştiren niteliklerin iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Temelde turizmi oluşturan yapı farklı kültürlerin farklı mekânlarda ortaya çıkması ile gerçekleşmektedir. Bu ayrı kültür ve coğrafyanın buluşması ile de gerçekleşmektedir. Dolayısıyla, hangi türü ile olursa olsun, kültürel değerlerinin var oluşu ile insanları doğrudan etkileyen bir olgu olan turizm, kültür ile doğrudan ilişki içerisinde olmak zorundadır. Bu bağlamda geleneksel yapıyı koruyan öğelerin kültür-turizm dengesi bakımından odak noktası haline getirilmesi gerekmektedir. Bu da o toplumun kültürel değerlerini yansıtan dokulara yer verilerek gerçekleştirilebilir. Sanat eserlerinin ön plana çıkarılması, yerel dokulara yer verilmesi, yaşam döngüsü içerisinde zaman zaman geleneksel yaşamın da sürdürüldüğünü gösteren öğelere yer verilmesi gibi anlatımlar ile bu yapı oluşturulabilir. Somut ve soyut anlamı olan bu anlatılar aynı zamanda bölge mimarisi ve sanat eserlerinin hem kültürel hem coğrafi görünümü ile o kültürün tamamlayıcı unsurlarını oluşturabilir aynı zamanda insanların bir yerden başka bir yere gitmek istemesine de motivasyon kaynağı olabilir.

Sonuç olarak, insanların kendi kültürleri dışında farklı kültürleri görmeye, öğrenmeye karşı olan merakı, kültürler arasındaki farklılıklardan doğan bu olgunun ortaya çıkmasına yardımcı olarak bu yapının gelişmesine katkı sağlamaktadır (Kervankiran, 2014: 348).

1.3.1. Kültür Turizmi

Toplumlar, sahip olduğu maddi ve manevi değerleriyle ve varlıkları ile özünde kültürü oluşturmuşlardır (Haddadzadehendou, 2013: 42).

İnsanoğlu yaşam deneyimlerini, akli ve yaratıcılığı ile günümüze ulaştırmayı başarmış ve bu kalıntıları kültürel miras olarak da bizlere bırakmıştır. Somut ve soyut varlıklar; tarih, kimlik kültür gibi değerlerin tamamı olarak kültürel miras kapsamına girmektedir. Aynı zamanda, anıt niteliğinde eserler, arkeolojik alanlar, tarihi kentler, dans, müzik, tören, dil-din, gelenek-görenek gibi yaşayan değerler de bu mirasın niteliklerini oluşturmaktadır. Kültürel miras geçmişle bugün arasında köprü kurarak içinde yaşanılan kültüre ve dünyaya temel oluşturmaktadır. İçsel olarak da insanın yaşamını zenginleştirir. Çünkü toplumların ortak geçmişlerini anlatarak aralarındaki dayanışmayı güçlendirir. Bu da insanoğlunun tarih boyunca edindiği deneyimlerin ve geleneklerin sürekliliğini sağlayan hazine niteliğinde bir olgu olmasından ileri gelir (Er, 2016: 49).

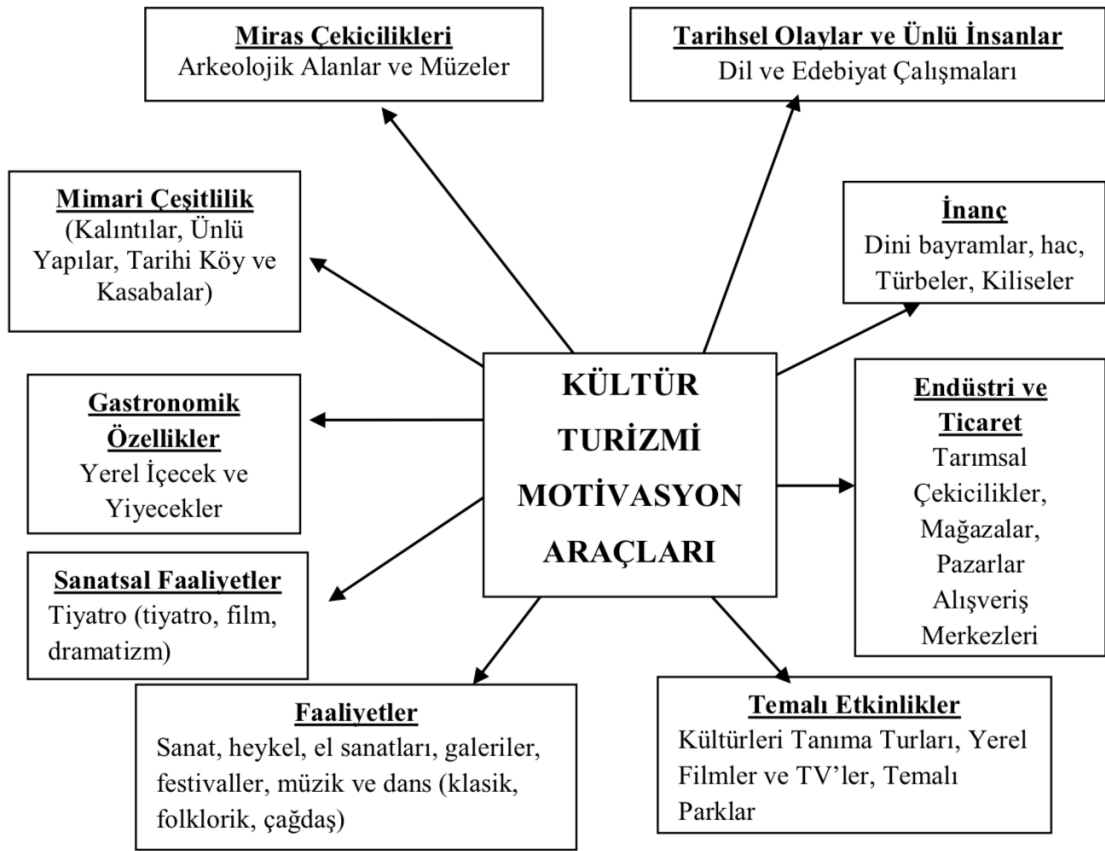
Kültür, insanların tavır, inanç, fikir ve değerleri ile, sergiledikleri davranış ve yaşayış biçimlerini ve aynı zamanda da ortaya çıkardıkları somut örnekler ile sanat eserleri, el sanatları ve diğer kültürel ürünleri kapsayan unsurlar olarak yaşamımıza girmiştir. Somut olarak kültür, süreçler bütününde insanların düşüncelerini, yaşayış biçimlerini yansıtır ve bu süreçlerin sonunda ortaya çıkan sanat eserleri, gelenekler, el sanatları gibi kavramların da var olmasında katkı sahibidir (Er, 2016: 56). Bu noktada kültür olgusu, turizm kavramı ile ilişkilendirildiğinde kültür-turizm denklemi ile farklı bir boyuta geçmektedir. Bu da bu denklemin daha somut bir kavramı ifade ettiği gerçeği ile karşımıza çıkmaktadır. Kültür ve turizm, birbirinden ayrı kavramlar olmakla birlikte bir noktada birleştiklerinde adeta bir bütünün parçalarını oluşturmaktadırlar. Bu da yeni bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu gerçeklikten yola çıkılarak; kişilerin araştırma ve inceleme yapmak için yaptıkları seyahat kültür turizmi kapsamı içerisinde incelenmektedir. Sanat eserleri, tarihi yapılar, müzeler, eski uygarlıklara ait kalıntılar kültür turizminin oluşturduğu somut örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır (Kahya, 2015: 3). Başka bir deyişle; bir topluma

ve coğrafyaya ait dokuyu hissetmek amacıyla farklı kültürleri tanımak üzere oraya ait kültür eserlerini görmek için yapılan seyahatler kültür turizmini ifade eder (Haddadzadehendou, 2013: 42).

Bu açıdan ele alındığında kültür turizmi, sadece bölgeye yapılan ziyaret ile değil aynı zamanda varılan yerde edinilen deneyim ve o bölgeye ait dokunun öğrenilmesi ile gerçekleşmektedir. Bu sayede bulunan yerde insanların yaşam biçimi üzerine değerlendirmeler yapılarak bölge insanı ile de bağ kurulmuş olunur. Böylece kültürel turizm kavramı üzerinden geçmiş dönemlere ait her türlü değer maddi-manevi kalıntılar olarak yaşamımıza tecrübe olarak aktarılır. Geçmişten beri süregelen bu birikimlerde toplumların yararlanabileceği değerlere dönüştürülerek yaşamımıza değer katar.

Bu nedenle birçok turist kültür kavramının barındırdığı özelliklerden dolayı seyahat etmekte ve toplumlara ait kültürleri tanımak amacıyla turizm hareketlerine katılmaktadır. Somut olarak da kültür turizmi olarak adlandırılan bu kavram turistlerin farklı kültürleri görüp tanımak amacıyla yaptıkları seyahatlerdir (Er, 2016: 56-57). Kültür turizmi yapı ve içerik bakımından diğer turizm türleri ile kıyaslandığında farklılık göstermektedir.

Tablo 1 - Kültür Turizmi Motivasyon Araçları (Turizm Akademik Dergisi, 2017: 110)

Kültür turizminin diğer turizm türlerinden ayrılan en önemli özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır;

- Diğer turizm türlerine göre kültür turizmi, uluslar ve ülkeler arasında anlaşma sağlamada daha etkilidir,
- Toplumsal yapıda turistik gelirlerin daha geniş alanlara yayılmasını sağlayarak çevreye, tarihe ve kültürel mirasa karşı daha duyarlıdır,
- Toplumlara fırsat sunarak ülkelerin ortak mirasının öğrenilmesine katkı sağlar,
- Geleneksel kültürü canlı tutarken aynı zamanda turistik bir ürün haline getirilen somut ve somut olmayan kültürel mirası korur,

- Dünya markası yaratma kapsamında turistik ürün çeşitlendirmesi ile ilgili kültürel kaynaklardan faydalanır. Diğer bir deyişle kültürel turizmin ayrıcalıklı bir yere sahip olmasından yararlanarak turistik ürün yaratma konusunda çeşitlendirmeye giderek talep yaratır (Er, 2016: 61).

Bu bilgiler ışığında kültür, daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilir ise; bu olgunun sadece geçmişi değil aynı zamanda günümüzde içeren bir kavram olduğu gerçeği ortaya çıkmakta ve bu sebeple de günümüzle ilgili birçok etkinlik (konser, festival, olimpiyat, sergi, vb.) kültür turizmi içerisinde yaşamımıza girmektedir (Er, 2016: 61).

Bu bağlamda kültür turizminin gelişmesine katkı sağlayan birçok faktör bulunmaktadır. Sırasıyla şu şekildedir:

- Kültür turizmi kapsamı içerisinde turistlerin eğitim düzeylerinin yüksek olması sebebiyle, katılacakları seyahatlerden daha fazla şey öğrenme isteklerinin olması,
- Kültür turizminin yeni türlerinin oluşturulması, turistlerin kitle iletişim araçları vasıtasıyla kültür turizmi imkanlarının farkına varması
- Kültür turizminin, turistlere olumlu düşünce gücü sağlaması,
- Doğu Avrupa'daki ekonomik ve politik değişimlerin turistleri etkilemesi,
- Kültür turizmiyle ilgili olarak özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinde bulunması,
- Yapılan araştırmaların artması ile birlikte çevre ve ekolojik dengenin korunması,
- Kişilerin tarihi değerler konusunda bilinçlenmeye başlaması, gibi devam eden etmenler bu olgunun geliştirilmesine katkı sağlamaktadır (Er, 2016: 60).

Kültür ve diğer turizm kaynakları bir araya geldiğinde ülke ve bölgelere birçok açıdan gelir sağlamaktadır. Kültür turizmi, toplumlar için yeni bir olanak olarak görülmekte ve kültür turizminin gelir sağlayıcı etkisi bulunmaktadır. Bu etkinin yanı sıra, kültürel değerlerin korunması açısından da önemli bir turizm türü olarak varlığını sürdürmektedir. Kültür turizmi bölgesel açıdan, turistik konaklama işletmelerinin doluluk oranını arttırarak yeni istihdam alanlarının oluşmasına katkı sunmakta ve planlı bir

şekilde yürütüldüğünde bölge alt ve üst yapısını iyileştirerek bölgede yaşayan halkın yaşam kalitesini arttırmaktadır (Er, 2016: 58).

1.3.2. Müze Turizmi

Geçmişe ait her türlü bilginin, belge ve somut varlıkların, koruması kapsamında bunları sergilemek ve tanıtmak amacıyla oluşturulmuş, bilimsel yapılar müze olarak adlandırılmaktadır. Bununla birlikte, misyonu gereği toplum kültürünün önemini her fırsatta ön plana çıkartarak, ziyaretçilerini bilinçlendirmek adına bilimsel çalışmalar ile de katkı sağlamaktadır. Müzelere olan ilgi, merak ve boş zaman kavramlarının ön plana çıkmasına, yaşam içerisinde devam eden turizm aktiviteleri ve gelişen iletişim ve ulaşım araçlarının desteği ile bu kuruluşların bir yapı içerisinde çok yönlü hizmet vermesine olanak sağlamaktadır.

20. yüzyılda gündeme gelen “sürdürülebilirlik” kavramı ile, insanların belirli bir tarihe ve kültürel zenginliğe sahip olan alanlara olan ilgileri ile birlikte gelişen koruma kavramı bilinci sayesinde yükselen değerler, merak kavramı sonucunda birçok kişi tarafından ziyaret edilmesine olanak sağlamıştır (Sezer, 2010: 44).

Müzeleri kavramsal olarak tanıtmak gerekirse; kâr amacı gütmeyerek toplumun gelişmesine hizmet eden, yapılan araştırmalara katkı sağlayarak eğitime destek veren ve ortaya çıkan bu somut gerçeklikler doğrultusunda hareket ederek bunların incelenmesine ve sergilenmesine fırsat tanıyan yapılardır.

Başka bir deyişle ise müzeler şu şekilde tanımlanabilir; toplumun kültür ve eğitim seviyesini yükselterek, o topluma ait kültür varlıklarının ortaya çıkmasını sağlayan, bilimsel çalışmalar ile bu olguyu destekleyen, incelenmesine olanak sağlayan, koruyan ve sergileyen aynı zamanda da tanınmasını sağlayarak insanların dünya görüşlerini geliştirmede etkili olan kuruluşlardır (Sezer, 2010: 45).

Müzelerin günümüzde toplama, koruma, belgeleme, sergileme ve eğitim vs. gibi amaçlarının yanında, aynı zamanda farklı kullanım ortamları içerisinde de mekânsal bir ortam yarattığı görülmektedir.

Günümüzde müzeler; çevreyi gezme ve görme turizminde, eğitim amaçlı, tarihi mekan ziyaretlerinde, eğlence amaçlı, hediye satın almada, yeme-içme turizminde, akademik ve amatör araştırma amaçlı, derleme ve kaydetme amaçlı, sosyal ve toplumsal çalışmada, kişisel olarak, politik ve sosyal amaçların gerçekleştirilmesi için, materyal ödünç vermede, istihdamın yaratılmasında, gönüllülerin istihdam edilmesinde, yerel, bölgesel veya ulusal imaj oluşturmada, televizyon, radyo, film gibi kullanımlarda alan çalışmalarında, ürün tanıtımında, beceri ve sanat eğitiminde, eğlence ve özel etkinlikler için bir ortam yaratmaktadır (Sezer, 2010: 45-46).

Müzeler, sahip oldukları özellikleri ve işlevleri bakımından birçok etkinlik için gerekli mekânsal olanağı sağlayabilmektedirler. Müzelerin tanımlanmakta olan işlevlerinin yanı sıra gün geçtikçe artması ile birlikte müze kategorilerinde aynı oranda artmaktadır. Hemen hemen her konuda herhangi bir yere müze kurulabilmektedir. Ayrıca kurulan bu müzelerin, ne derece işlevini yerine getirdiği de tartışma konusu kapsamındadır. Değişen eğlence ve seyahat endüstrisinin gelişmesiyle birlikte müzeler de kendilerine olan ilgiyi canlı tutabilmek amacıyla değişime giderek gitgide ticari girişimlerde bulunmaktadırlar. Bu durumda da müzelerin doğasında fark edilir bir değişim gerçekleşmektedir (Sezer, 2010: 46).

Zaman içerisinde müzeler giderek uzmanlaşmış ve çeşitli kategorilere ayrılmışlardır. Müze türlerinin kategorize edilmesinde uygulanan belirleyiciler, müzede bulunan koleksiyonların türleri göz önüne alınarak uygulanmaktadır.

Koleksiyonlarına göre müzeler şu şekilde sınıflandırılmaktadır: Arkeoloji Müzeleri, Sanat Müzeleri, Tarih Müzeleri, Etnografya Müzeleri, Doğa Tarihi Müzeleri, Jeoloji Müzeleri, Bilim Müzeleri, Askeri Müzeler, Endüstri Müzeleri

Bu müze türleri içerdiği koleksiyona göre çoğaltılabilmektedir. Hatta çoğu zaman binası ile öne çıkan ve içerisinde herhangi bir eser yer almasa dahi ilgi çeken saray müzeler de müze türleri arasında yer almaktadırlar.

Resim 2 - Tarihi eserlerin sergilendiği Tarih ve Sanat Müzesi (İzmir Arkeoloji Müzesi, Web)

Müzecilik daha kapsamlı bir şekilde değerlendirildiğinde; Osmanlı'dan günümüze kadar olan süreçte, Türkiye'de müzecilik anlayışı Batı'daki gibi bir gelişme göstermemiştir. Batı toplumlarında ise koleksiyonculuğun, orta çağda var olan asillerin değerli eşya toplama merakı sayesinde geliştiği görülmektedir. Türklerde de eski eserlere olan ilginin Selçuklu dönemine kadar uzandığı görülmektedir. Osmanlı'ya gelindiğinde ise müzecilik yönetici sınıfın girişimi sayesinde başlamıştır. Hatta Sultan Abdülmecit' in isteğiyle açılmış olan ilk sergi de bunu göstermektedir (Sezer, 2010: 47-48).

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarına dek giden Türk müzeciliğinin geçmişi, Atatürk sayesinde modern bir seviyeye yükselmiştir. Atatürk, Topkapı Sarayı'nın müze olmasını Bakanlar Kurulu'nun 1 Nisan 1924 günlü kararı ile uygun bulmuştur. Ardından sarayın bir bölümünü 1927'de, tamamını da 1934'te ziyarete açmıştır. Fransız İhtilali'nden sonra

Louvre'un halk müzesi haline getirilmesiyle Bakanlar kurulunun Topkapı Sarayı'nın müze olarak ziyarete açılması kararı paralellik göstermiştir.

Günümüzde, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak Türkiye' de 101 adet müze müdürlüğü ve bu müdürlüklere bağlı 188 adet de müze bulunmaktadır. Ek olarak, bakanlığın denetiminde 140 adet özel müze bulunmaktadır (Sezer, 2010: 49).

Turizm, müze, müzecilik arasındaki gelişim aynı zamanda turizmi de geliştirmekte ve bu sayede müzeler yeni ziyaretçiler elde etmektedirler. Bu da kültür turizmi sayesinde o topluma ait kültürel varlıkların daha fazla anlam ve değer kazanması anlamına gelmektedir. Buna olanak sağlayan kültür turizmi, o toplumda kültürel varlıklarını korumak ve yaşatmak konusunda ortak bir duyarlılık ve bilinç geliştirmektedir. Geçmişten günümüze devam eden kültür-turizm ilişkisi, bireylerin kültürel amaçlarla yaptıkları seyahatlerin artması sonucu bu kavramın doğmasına olanak vermiştir. Bu bağlamda, insan topluluklarına ait kültürel ve dönemsel değeri olan eşyaların sergilenmesi uygarlıkların oluşumunu yansıtmaktadır. Müzeler, geçmiş ile bağ kurarak, onlara tarihin biriktirdiği kültür varlıklarını anlatmaktadır. Dolayısıyla bu yapılar, turistlerin de gittikleri yerlerde ilgi gösterdikleri mekanların başında gelmektedir. Bu sayede müzeler, turizmin ülke ekonomisine katkısı ve turizm sektörü içerisindeki özel konumu nedeniyle, zengin Türk tarihi ve kültürünü tanıtırken ziyaretçi sayısının da sürekli artmasına ve turizmin vazgeçilmez bir ögesi olarak varlıklarını sürdürmeye devam etmektedirler (Sezer, 2010: 50).

Müzeler, kültürel veya kentsel turizm olarak bir toplumunun tarihini, kültürel değerlerini herhangi bir biçimde topluma yansıttığı için, ayrıca o topluma özgü kurumlar olmaları sebebiyle turizm olgusunun vazgeçilmez öğeleri arasında yer almaktadırlar.

Müze eserleri, ziyaretçilerine gerek uzaktan gerekse yakından bir seyahat sonucu gelip görmeleri için sergilenmektedirler. Müze turizmi olgusu yapısı gereği bir seyahat sonucunda gerçekleşmek durumundadır. Turizm olgusu içerisinde yer alan müze turizmi daha genel bir ifadeyle toplum kültürünü programlı bir şekilde paket halinde turistlere sunarken, müzeler de bu olgu içerisinde ziyaretçilerine kültürel mirası niteliğindeki eserleri sergileriyle sunmaktadırlar. Neticede bu faaliyet içerisinde turizm turiste ihtiyaç

duymaktadır ve bunun sonucunda var olmuş ziyaretçilere de müzeler ihtiyaç duymaktadırlar. Bu iki turizm türü kendi içlerinde incelendiğinde genel olarak turizmin kendisi kâr amaçlı bir imaj oluştururken, müze turizmi ise faaliyetleri bakımından özünde kâr amacı gütmeyen kuruluşlar olarak var olmaktadır.

Sonuç olarak yine de müzeler, ziyaret eden turistlerin var oluşundan eserlerini turistlere sunabilmektedirler. Bu nedenle müzeler, özellikle gelişmiş ülkelerin turizmin ayrılmaz bir parçası olarak gördüğü kuruluşlar olarak varlığını sürdürmektedirler. Ancak, Türkiye müze turizmi faaliyetlerini elindeki potansiyeline rağmen yeterince değerlendirememektedir. Bu nedenle Türkiye'deki müze ziyaretçisi sayıları incelendiğinde müzelerin olması gerekenden daha az ilgi gördüğü, turistler tarafından ziyaret edilen müzelerin ise oldukça az olduğu görülmektedir (Sezer, 2010: 50-51-52).

2. BÖLÜM

TURİZMDE KÜLTÜREL HEDİYELİK OBJELERİN (ÜRÜNLERİN) TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

2. BÖLÜM

TURİZMDE KÜLTÜREL HEDİYELİK OBJELERİN (ÜRÜNLERİN) TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

2.1. Turizmde Hediyeelik Obje - Ürün

Turizm endüstrisi, kültür mirasının pazarlanmasında aracılık yapmakta kültür mirasının turizm vasıtasıyla pazarlanması farklı şekillerde gerçekleşmektedir. Örnek vermek gerekirse; kültürel değeri ve anlamı olan objeler (ürünler) hediyeelik eşyalar, anı olması maksadıyla satılır ve müzelerde giriş ücreti alınır. Bu, miras niteliğinde olan kültürel değerlerin, turistlerin ziyaretleri için tüketime açılması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla da kültür değerlerinin manevi boyutlarıyla tüketime aktarılmasını sağlanmaktadır. Böylelikle ülkelerin kültürlerine olan ilgi ve talep dünya çapına yayılabilmekte, ekonomik ve toplumsal getiriler sayesinde turizme olan katkılar artılarıyla ön plana çıkmaktadır (Öter, 2010: 177).

Günümüz turizmde kültür ve sanat ürünlerinin tüketiminin ilk sırada yer alması hakkında birçok görüş vardır. Turistler hediyeelik eşya alışveriş tercihlerini, ülkesine dönmeden önce o bölgede bulunan yerel el sanatı ürünlerden yana yapmaktadırlar. Turizm endüstrisi ile iletişimde olan el sanatı ürünler, turistlerin tercihlerinde özel bir yer tutmakta ülkenin halk kültürüyle turizmi arasında da bir bağ oluşmaktadır. Neticede turistler de yerel olanı tanıtmak, ülke ve bölgenin özgün kültür ürünlerine sahip olmak için kültür ürünlerini satın almaktadırlar. Böylelikle turizm endüstrisi içerisinde halk kültürü ürünleri bir sektör oluşturmakta o yöreyi anımsatan el sanatı değerleri de ön plana çıkmaktadır (Hünerel, Er, 2012: 188).

Turizm endüstrisi içerisinde tüm ülkeler, turistlerin dikkatlerini çekebilmek için halk kültürü öğelerini sık sık kullanmaktadırlar. Bunu artan seyahat olanaklarını daha iyi standartlara taşımak ve kültürlerini tanıtmak amacıyla kullandıkları reklam araçları üzerinden yapmaktadırlar. Bu anlamda Türk kültürü, zengin bir geleneksel alt kültüre sahip olması bakımında oldukça şanslıdır. Öz benliğimizi oluşturan somut kültür

ürünlerimiz, her gün değişmekte olan çağ ve teknolojinin kültür değerlerine kısmen de olsa getirdiği olumsuzlukla rağmen, Anadolu'nun pek çok yerinde yaşatılmaya devam etmektedir (Hünerel, Er, 2012: 188-189).

Bu ifade edilen somut örnekler sonucunda geleneksel sanatların turizm endüstrisi içerisinde önemli bir yer ettiği gerçeği yadsınamaz. Yapılan çalışmalara göre kültür olgusu turizm kapsamında değerlendirildiğinde, kültürel hediyelik ürün kavramı, turistler için çekici bir unsurdur. Geçmişten günümüze yaşayan bu geleneğin somut örnekleri turizmde kültürel hediyelik ürünler olarak yerini almaktadır.

2.1.1. Maden – Cam

İnsanlık tarihinin en büyük devrimlerinden birinin gerçekleştiği ve günümüzdeki kentsel yaşamın temellerinin atıldığı Neolitik Çağ'da meydana gelen gelişmeler, temelde insan yaşamının daha kolay olmasını sağlayacak birçok yeniliği de devamında getirmiştir.

Anadolu topraklarında madenciliğin ilk kez ortaya çıktığı ve beşiği olduğu gerçeği şimdiye kadar ele geçen en eski buluntularda bilim dünyasınca kabul görmüş bulunmaktadır. Maden, rengi, parlaklığı, işlenebilirliği ve dayanıklılığı ile taştan, kemikten ve tahtadan daha nitelikli bir gereçtir. Kırmızı renkteki doğal bakır, altın ve doğal gümüş, Neolitik Çağ'daki insanların dikkatini çeken ilk madenler olmuştur. İnsanların ilk tanıştığı metalin bakır olduğu yapılan kazılar sonucu ortaya çıkmıştır. İnsanlar henüz kilden kap üretimine geçmeden önce bakırın işlemeyi başarmışlardır. Madenlerin ısıtıldığında kolay işlenebildiklerini, ateşte uzun süre bekletildiklerinde de eridikleri, soğuyunca da yeniden katılaştıklarının anlaşılması, metalürjideki en önemli keşif olmuştur. Maden teknolojisinde, buna bağlı olarak da maden sanatının gelişiminde ilk önemli adım tavlamanın keşfidir. Arkeolojik kazılar tavlamanın ilk olarak Neolitik Çağ'da gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Catalhöyük, Çayönü ve Suber'de kazılarda M.Ö. 7.000' in sonlarında doğal bakırdan dövülerek yapılmış ufak aletler ve süs eşyası bulunmuştur. Bunlar bilinen en eski örneklerdir (Elyiğit, 2008: 10).

Türk maden sanatının en erken örnekleri arasında altın, gümüş, demir, bronz gibi madenlerden ve bunların alaşımlarından imal edilmiş nesnelere dir. Üzerinde farklı maden ve süsleme tekniklerinin uygulandığını gördüğümüz bu eserler (plakalar), gündelik eşyalar, sancak veya çadır alemleri, tören kazanları, farklı türde silahlar, boyutları ve farklı fonksiyonları karşılayacak şekilde yapılmışlardır (Çoruhlu, 2007: 139).

Maden cevherleri bakımından zengin olan Orta Asya, maden sanatının uygulandığı, maden işçiliği ile tanınmış ilk bölgedir. Bu bölgedeki kurganlar kopça, at koşumu süsleri, silâh gibi tunçtan yapılmış eşyalarla doludur. Tunç ya da demir devrine ait bütün bu eserlerde üsluplaştırılmış hayvan figürleriyle vücuda getirilmiş süslemelere rastlamaktayız. Tarihlerden öğreniyoruz ki, Türk hakanlarının çadırları altından ve madenden yapılmış değerli eşya ile doluydu. Asya'da Türk şehirlerinde şu son zamanlarda bulunmuş madenden yapılmış eşya, maden sanatının Türklerde pek gelişmiş olduğunu ispatlamaktadır (Arseven, 1974: 51).

Maden çeşitli evrelerden geçerek madeni eşyalar ve sanat eserleri olarak yaşamın birçok alanına ulaşmıştır. Geçmişte sayısız miktarda değerli madeni eşya günlük hayatın farklı noktalarında yerini almaya devam etmektedir. Günümüzde maden atölyeleri az olmakla birlikte üretimlerini halen sürdürmektedirler.

Fotoğraf 1 - Bakır kullanım eşyaları, Orhan Yıldırım - Bakır Atölyesi (Kemeraltı, Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 2 - Bakır kullanım eşyaları, Yıldırım Bakırcılık (Kemeraltı, Web)

Özellikle Anadolu'nun bazı şehirlerinde madencilik daha önemli bir yer tutmaktadır. Günlük hayatta madeni eşyalara verilen önem, alışkanlıklara bağlı olarak

devam eden kültürel kimliklerini koruma geleneğinden ileri gelmektedir. Devam eden bu gelenek, bu kültürün hala canlı tutulmaya çalışıldığının bir göstergesidir. Çağın değişen koşullarına rağmen bu kültürel dokular günümüzde hala özelliğini yitirmemiştir. Ancak tasarım anlayışında farklılıklar görülmektedir. Özellikle turistik bölgelerin yoğun olduğu yerlerde tasarımlarda farklılıklar daha fazla ön plana çıkmaktadır.

Fotoğraf 3 - Bakır kullanım eşyaları, Yıldırım Bakırcılık (Kemeraltı, Web)

Madeni eşyalar günümüz anlayışına bağlı olarak günlük hayatın farklı noktalarında kullanılmaktadırlar. Sanat eseri niteliğinde bir madeni eserden kullanım eşyasına kadar her alanda karşımıza çıkmaktadırlar.

Cam'ın ve camdan yapılan eşyaların yeryüzüne dağılışı itibariyle tarihi, çok eski dönemlere inmektedir. Arkeologların yaptıkları kazılarda cam ve cama benzer maddelerden yapılmış süs eşyalar Neolitik çağlara ait olduğu tespit edilmiş, ancak camın ilk önce nerede ve kimler tarafından yapıldığı kesin olarak ortaya konamamıştır (Önder, 1969: 1).

Camın keşfi önce seramiğin bulunması ardından ise sırlanması ile ortaya çıkmıştır. İlk cam örnekler de seramikten yapılmış ve sonrasında camlaştırılmış ziynet eşyalarıdır. M.Ö 3000 yıllarında seramik yapımının yaygın bir şekilde gelişim gösterdiği

bölgelerde cam örneklere rastlanmaktadır. Mısır ve Mezopotamya'da bulunan literatür taramaları, ilk kayıtların cam malzemenin yapımı ile ilgili olduğunu göstermektedir. Mısır cam boncukları ise, İ.Ö 2.500 olarak tarihlenmiş bilinen en eski cam ürünlerdir (Aslan, 2007: 15).

M.Ö 3000-2500'lere kadar uzanan cam geçmişi, Akdeniz çevresinde ortaya çıkmış ve gelişerek yaygınlaşmıştır. Cam insanın günlük hayatının vazgeçilmez parçası olarak yerini korumuş, tarih boyunca pek çok farklı yöntem geliştirilerek şekillendirilmiştir. Cam tarihi kapsamında yapılan çalışmalar, camcılığın asıl kaynağının Akdeniz ve çevresinde olduğunu göstermektedir. Temelde kum ve odunun bulunduğu her yerde cam temel malzeme olmuş, cam üretim yapılarak her yere yayılmıştır (Aslan, 2007: 20).

İnsanoğlunun camı ilk kez ne zaman kullandığı konusunda birbiriyle çelişkili iddialar bulunmakla birlikte, ilk obsidyen (doğal cam) nesnelere M.Ö. 7500'lerde işlendiği, insan yapısı camın ise, ilk olarak bundan yaklaşık on bin yıl önce Mezopotamya'da yapıldığı bilinmektedir. Günümüze kadar ulaşabilmiş en eski cam reçetesi Mezopotamya'da çivi yazısı ile kil bir tablet üzerine yazılmış olan metindir. Bu el yazması tabletin M.Ö 14. yy. ile 12. yy. arasında yazıldığı tahmin edilmektedir (Abayoğlu, 2011: 3-4).

Cam geçmişten günümüze kadar gerek bulunuş öyküsü gerekse ilk yapım aşaması ile merak uyandırmış, yüksek ısıda eritilerek şekillendirilen ve soğuduğunda aldığı biçimi koruyan bir yapıya sahiptir. Atom sıralaması ve kristal dizilisi bir malzeme olan hammaddelerinin bazıları şunlardır; silis, potas, soda ve kireçtir. Ayrıca yapısının da çok yalın olduğu bilinmektedir. En basit haliyle cam, soda veya potas katılmış silisli kumun ateşte eritilmesi ile yapılan sert, saydam ve çabuk kırılır bir cisim olarak tanımlanmaktadır (Aslan, 2007: 12).

İlk cam ürünlerine baktığımızda, camın sadece el sanatları malzemesi olarak ya da işlevsel nesnelere malzeme olarak, olduğu gibi kalmayacağını dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda tahmin etmek belki biraz zor olsa da bugünlerde geldiği noktadan günümüze kadar geçirdiği gelişim ve dönüşüm çok doğal karşılanabilir. Çünkü

o dönemin ustalarının bu malzemenin cazibesine kapılarak hep yeni teknikler geliştirmeye ve yeni formlar denemeye istekli oldukları ortadadır. Bu yüzden çok çabuk gelişip yaygınlaşarak bugünkü tercih edilme bakımından vazgeçilmez konumuna ve hemen her alanda kullanıldığı yaygınlığına ulaşabilmiştir (Gündüz, 2017: 21).

Günümüzde hala bazı kuruluşlar geleneksel yöntemler ile cam üretimi yapmaktadırlar. Bu üretimler, kültürel dokuları üzerinde barındıran muhteşem sanat eserleri veya günlük hayatta kullandığımız estetik değerleri üzerinde barındıran kullanım eşyalarıdır. Cam çalışmalar, geleneksel ve endüstriyel ortamlarda üretilmektedirler. Cam yapısı itibariyle şekillendirilmesi zor bir malzemedir. Özellikle üfleme cam yapımı tekniği ustalık isteyen ve emek verilmesi gereken bir alandır. Üfleme cam ile ilgili örneklerin en gelişmiş olanları bu sanat içerisinde Beykoz camları olarak bilinen çalışmalardır. Beykoz camları, kendine has yöntemler ile şekillendirme teknikleri bulunan, deneyim gerektiren bir ustalık kabiliyeti sonunda ortaya çıkan çalışmalar olarak varlığını benimsetmiş ürünlerdir. Genel olarak cam, insanların günlük yaşamında sadece kullanım eşyası olarak yer etmemiştir. Camın saydam bir malzeme olması insanların camı tercih etmelerinde oldukça etkili bir özelliktir. Bu sebeple camın farklı alanlarda karşımıza çıkması olağandır. Her alanda karşımıza çıkan bu malzemenin cazibesi sanatsal eserlerde de kendini göstermektedir.

Cam sanatı geçmişi çok köklü ve günümüzde de oldukça ilgi gören bir alandır. Bu ilgi aynı zamanda farklı alanları da beslemektedir. Cam sanatı oldukça rağbet görmektedir ve günümüzde giderek yaygınlaşan cam atölyelerine rastlamak mümkündür. Bu atölyeler temel cam yapımı teknikleri ve üfleme cam eğitimi konusunda eğitim vermektedirler. İnsanların bu malzemeye ilgilerinin dışında cam sanatı hakkında da bilgilendiriliyor olması bu kültürün yaşamaya devam etmesi açısından son derece önemlidir. Verilen eğitimler sadece kurs veya eğitim veren kurumlar ile sınırlı değildir. Özellikle turizmin ön planda olduğu bölgelerde canlı olarak cam yapımı ile ilgili gösterilere rastlamak mümkündür. Gerek üfleme cam gerekse cam boncuk yapımı insanların oldukça dikkatini çekmektedir. Turizm ve hediyelik eşya sektöründe özellikle cam boncuklara fazlaca ilgi gösterilmektedir. Bu sebeple el yapımı cam boncuk atölyeleri

ürünlerini günümüz anlayışına yönelik sürdürmektedirler ve tüm turistik bölgelere pazarlamaktadırlar.

Fotoğraf 4 - Cam boncuklar, Alp Mavi Boncuk (Kemeraltı, Fotoğraf: E. Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 5 - Cam boncuklar, Alp Mavi Boncuk (Kemeraltı, Fotoğraf: E. Sultan Çeşmeci, 2019)

Bugün herhangi bir turistik bölgede mutlaka camdan yapılmış ürünlere ve o bölgede bulunan yerel üreticileri görmekteyiz. Küçük çapta kurgulanmış etkinlikler ile yapılan gösterilerde üfleme cam veya küçük hediyelik eşya tarzında yapılan ürünler orada aynı zamanda üretilmekte aynı zamanda da satışı yapılmaktadır. Tabii bu durum ilgiyi daha da fazla arttırdığından turizm açısından avantaja dönüşmekte ve insanların cam yapımı hakkında bilgi sahibi olması, el yapımı bir ürünün nasıl yapıldığına dair fikirlerinin bulunması açısından da önemlidir.

2.1.2. Taş – Ahşap

İnsanların ilk üretime geçiş evrelerinden beri taş yaşamlarında önemli bir yer tutmaktadır. Neolitik dönemde başlayan bu geçiş evresinde insanlar, taşı önce kendilerini korumak için kullanmışlardır. Avlanmak için taştan yaptıkları kesici aletleri ve barınmak için de yine yapı malzemesi olarak taşı kullanmışlardır. Taş yapı malzemesi olarak ise tamamen yerleşik hayata geçtikten sonra aktif bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Neolitik dönemden beri kullanılan taş malzemeyi tüm uygarlıklar kendi kültürlerine göre adapte ederek kullanmışlardır. Taş coğrafi koşullara göre biçim sağlamış insanların günlük yaşamlarında yardımcı bir malzeme olmuştur. Medeniyetler ilerledikçe de taş günlük yaşamın bir parçası olmaktan çıkmış mimari yapılarda gelişimini sayısız örnekler ile göstermiştir. Taş, malzeme olarak yaşamımızın birçok alanında bulunmaktadır. Özellikle yapı malzemesi olarak kullanılmasından bu yana estetik değerleri de üzerinde barındıran birçok mimari eser ortaya çıkmıştır.

Türk kültüründe taş eserlerin en çarpıcı örneklerinin Anadolu Selçuklu döneminde inşa edildiği bilinmektedir. O dönemden günümüze uzanan bu medeniyetler arası etkileşim taş işlemeciliği, sivil mimari, ibadethane yapıları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkler, Anadolu'ya girdiklerinde, Orta Asya ve İran'da yapıların kerpiç ve tuğladan olması, yer yer de moloz taşla inşa etmişlerdir. Buldukları ortamda çeşitli kalite ve renk tonunda bol miktarda taş malzeme bulmaları ile birlikte de yapı malzemesinde köklü bir değişime neden olmuşlardır. Grek, Frig, Roma ve Bizans gibi

yerli kültürlerin Anadolu topraklarında taş ocakları ve taş ustalarıyla karşılaşmaları bu değişiklikte önemli bir etken olmuştur. Ancak bu yerli taş ustalarının Türk sanatını pek etkilemedikleri, eserler üzerinde rahatlıkla gözlenebilmektedir. Anadolu’ da oraya özgü bir üslup yaratan Türkler, taşı bilhassa dini ve sivil eserlerin taç kapılarına bezeyerek büyük bir ustalık ve ince bir zevk sahibi olduklarını göstermişlerdir (Tunç, 2013: 29).

Anadolu Selçuklu yapıları cephelerindeki anlam yoğunluğu sayesinde, evrensel bir boyut kazanmıştır. Bu sanat, biçimsel ve ikonografik mesajlarla birlikte insanların o ortamda bulunduğu bir kültür ortamı tanımlamış ve Selçuklu Anadolu’sunda bu mesajlar yerini bulmuştur. Günümüzde bile orta çağ dünyasının kimliğini görkemli Selçuk taç kapılarının varlığı ile algılıyoruz. Anadolu Selçuklu mimarisinde taş oyma tekniğinde süsleme programı, taç kapılarda, pencere ve nişlerde, cephelerin köşe payelerinde, yapı içinde avlu revaklarında, eyvan cephelerinde, mihraplarda, kervansarayların avlu mescitlerinde vurgulanmıştır. Bazı yapılarda bezeme tutkusu neredeyse tüm dolu yüzeyleri doldurma enerjisi ile karşımıza çıkar (Kuban, 2008: 321).

Değişen çağa uyum sağlayan günümüz anlayışında taş, kullanım alanı olarak farklı değişimlere zamanla ayak uydurmuş ve mimarinin yanı sıra günlük hayatta da kullanım eşyası olarak yerini almıştır.

Fotoğraf 6 - Sedef taşından yapılmış dekoratif obje, Naht-Sedef atölyesi (Başdurak - Kemeraltı Turistik El Sanatları Çarşısı, Fotoğraf: E. Sultan Çeşmeci, 2019)

Özellikle hediyelik eşya endüstrisi içinde çok geniş kitlelere yayılmış, taşa olan ilgi farklı kullanım alanları turizm sektörünün vazgeçilmez tercihlerinden biri olmuştur. Bugün, çoğu turistik yerde envai çeşit taş ile yapılmış dekoratif ürünlere, aksesuarlara rastlamak mümkündür.

Ahşap yapı malzemesi olarak ilkçağlardan beri kullanılmaktadır. Doğada bulunan bir malzeme olması nedeniyle o dönemin koşullarında insanların barınmak için kullandıkları temel malzemeler arasında yer almaktadır. Doğal bir malzeme olan ahşap, çağlar boyu insanların gereksinimlerinden doğan ihtiyaçlarını karşılamıştır.

Tarih boyunca aynı topraklarda değişik zamanlarda yaşayan insan toplulukları doğa karşısında ortaya koydukları her şeyi harmanlayarak, kendilerinden sonra gelecek

olan kuşaklara aktarmışlardır. Bu ortaya konulan maddi ve manevi olgular, toplumun kültürel değerlerini oluşturmaktadır. Ahşap malzeme, insanoğlunun tarih boyunca, en sık kullandığı malzemelerden birisi olup, zaman içerisinde süsleme özelliği de taşımaya başlamıştır. Ağaç malzemenin, işlenerek, süs ve kullanım eşyası biçimini almasına ahşap sanatı denmektedir.

Fotoğraf 7 - Ahşap işleme pano, Naht-Sedef atölyesi (Başdurak-Kemeraltı Turistik El Sanatları Çarşısı, Fotoğraf: E. Sultan Çeşmeci, 2019)

Ahşap, üretimde kullanılmak veya yakılmak amacıyla ağaçtan kesilmiş yapı malzemesidir. Ağacın günlük yaşamda kullanılmaya başlamasıyla mimaride ve çeşitli el sanatlarında ahşap süsleme sanatı ortaya çıkmıştır. Ağaç malzeme dayanıklılığı, dokusu ve sıcaklığıyla tarih öncesi çağlardan beri sürekli kullanılmaktadır. Ahşap malzeme, insanoğlunun tarih boyunca, en sık kullandığı malzemelerden birisi olup, zaman içerisinde süsleme özelliği de taşımaya başlamıştır. İlk örnekleri Orta Asya'da görülen Türk ahşap sanatı da bu kültürel değerlerin bir bölümünü oluşturmaktadır.

Geçmişten günümüze kadar, süslemek ve süslenmek insanın en doğal ihtiyaçları arasında yer almaktadır. Bu nedenle, insanlar farklı alanlarda olduğu gibi mimaride ve ahşap malzemelerde de süsleme ihtiyacı duymuşlardır. Ağaç malzeme, bütün dönemlerde Türk insanının yaşamında önemli bir yer tutmuştur. Orta Asya'dan beri Türkler, ahşap sanatını icra etmiş, en kalıcı eserlerini göçebe yaşamdan yerleşik düzene geçtikten sonra vermeye başlamışlardır (Döngel, 2013: 7-8).

Bu nedendir ki, ahşap sanatı halen devam eden geleneksel sanatlarımız arasında oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Ahşap yapılar, Anadolu' da sivil ve dini mimaride çok görülmektedir. Ahşaba olan bu bağlılık günlük yaşamında bir parçası olmuş ve yine insanların en fazla tercih ettiği doğal malzemeler arasında yer almıştır.

2.1.3. Minyatür – Hat

İnsanlık tarihinin herhangi bir noktasında süsleme olgusuna rastlanmakta ve somut örnekleri ile karşımıza çıkmaktadır. Süsleme, insanlık tarihi içerisinde ilk çağlardan itibaren mağara duvar resimleri olarak veya kayalar üzerine yapılmış resimler olarak karşımıza çıkmıştır. Topluluklar halinde yaşamış olan bu insanların resim yapmaları onların en temel eğilimleri arasında yer almıştır. Bu resimlerin yapılış amaçları ne olursa olsun bu davranış biçimi o dönemin koşullarına göre insanların sosyal gereksinimlerinden biri olarak düşünülmektedir.

Toplumlar tarih süreci içerisinde, o dönemin toplum yapısına karşı kendilerini boylar ve uluslar olarak ifade etmelerinin yanında karakteristik olarak da toplumsal yapılarını şekillendirmeleri için bir olguya ihtiyaç duymuşlardır. Dönemin toplum yapısına göre sosyalleşme kavramı ile kendilerine has zevkleri içgüdüsel olarak ön plana çıkarmışlardır. Bu da o dönemin koşullarında sosyalleşme süreçlerinin bir parçasını oluşturmuştur (Teber, 2010: 28-29).

Minyatür sözcüğü, batı dillerinde, bir nesnenin küçük boyutlarda örneğini niteleyen ve zamanla da kitap resimleri için kullanılan bir terim anlamına gelmiştir. Sonradan Minyatür olarak adlandırılan bu sanat, Eski Türk kaynaklarında Nakış ya da

Tasvir olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda, “kırmızı ile boyamak” anlamına gelen *miniare* kelimesi, Latince'den gelerek adlandırılmıştır (Teber, 2010: 29).

Minyatürler, matbaanın kullanılmaya başlamasından önce, el yazmalarını süslemek amacıyla yapılmış resimlerdir. Orta çağ Avrupa'sında minyatürler, elyazması kitaplarda özellikle baş harfler kırmızı bir renk ile boyanmıştır. Latince'de “mini-um” olan bu kurşun oksit, kırmızı bir renk olarak kullanılırdı. Daha çok kâğıt, fildişi ve benzer maddeler üzerine yapılan minyatür özellikle doğu ve batı dünyasında çok eskiden beri bilinen bir resim tarzıdır. Ancak minyatürün, batıya doğudan geldiğini ve de bir doğu sanatı olduğunu ileri sürenler olmuştur. Aslında resim sanatında hemen hemen birbirinin aynı olan doğu ve batı minyatürleri, karşılaştırıldıklarında renk ve biçim özellikleri bakımından farklıdır.

Fotoğraf 8 - Minyatür tablolar, Arya Kamalı - Minyatür Atölyesi (Kızlarağası Hanı, Fotoğraf: E. Sultan Çeşmeci, 2019)

Aynı zamanda, minyatürün çok küçük bir resim olması dışında farklı özellikleri de bulunmaktadır. Örneğin; ışık ve gölge belirtilmemekte, resme derinlik veren boyut da olmaması gerekmektedir. Bu da bir minyatürde insanların hepsinin ortalama aynı boyda

olduğu anlamına gelmektedir. Yani öndeki insan ile arkadaki insan oranı arasında fark olmamaktadır. Kısacası, yakınlık uzaklık belirtecek hiçbir ibare bulunulmaz, insanlar veya nesnelere hiçbir açıdan boyutlandırılmazlar.

Fotoğraf 9 - Minyatür tablo, Arya Kamalı - Minyatür Atölyesi (Kızlarağası Hanı, Fotoğraf: E. Sultan Çeşmeci, 2019)

Temelde minyatürlerin yapılma amacı, kitaplarda var olan konuları açıklamak ve görselleri ile desteklediği sanatı anlatıya yardımcı olmak şeklinde açıklanabilir. Bu yönüyle minyatürler, tarihsel değerleri ile günümüzde önemli görseller olarak belge niteliği taşımaktadırlar. Aynı zamanda, asıllarına uygun olarak renklendirilmekte giysiler, yapılar, ağaçlar, çiçekler, hayvanlar, kullanılan araç ve gereçler vb. tüm ayrıntıları ile dönemin yaşamını yansıtmaktadırlar. Teknik özellikleri bakımından da gölge ve derinlik olmadığından kullanılan renklerde açıklık ve koyuluk farkları bulunmamaktadır (Teber, 2010: 29-30).

Arapça bir kelime olan Hat, anlam olarak ince ve uzun doğru yol, noktaların birbirine bitiştilererek sıralanmasından meydana gelen çizgi, çizgiye benzeyen şey ve yazı gibi anlamlara gelmektedir (Hammoud, 2007: 4).

Aynı zamanda bir sanat terimi olarak ifade edilen Hat; Arap alfabesini estetik ölçülere bağlı kalarak güzel yazı yazma sanatı anlamında da kullanılmıştır. İslamiyet' in kabulüyle birlikte Arap olmayan kavimler, Arap yazısını zamanla "İslam hattı" olarak benimsemişlerdir. İslam dinini kabul eden hemen hemen tüm kavimlerin dini duygulara dayalı olarak benimsediği Arap yazısı, İslam toplumlarının ortak değeri haline gelmiş ve aslı "Arap hattı" olan tanımlama zamanla "İslam hattı" olarak nitelendirilmiştir. Arap alfabesinde harflerin bir kısmı kelimenin sıralanışına göre şekil değişikliğine uğramaktadır. Aynı zamanda harflerin bir araya geldiklerinde duruş zenginliği, aynı kelime veya cümlenin çeşitli şekillerde yazılablmeslne olanak tanımaktadır. Buna bağlı olarak da Arap harfleri üzerinden İslam yazısına yönelik bir üstünlük olduğu görüşü mevcuttur (Kınlı, 2007: 1).

Yazı İslam ülkelerinde, insanın kişiliğini ve ruh güzelliğini yansıtan bir anlam taşımakta günlük yaşam içerisinde bilhassa dekor olarak da insanlara mesajlar vermektedir. Hat yazılı eserler, içerdikleri anlamlar ile yaşamın birçok alanında karşımıza çıkmaktadır (Ay, 2012: 34).

Fotoğraf 10 - Hat yazılı tablolar, Yazıhane (Başdurak-Kemeraltı Turistik El Sanatları Çarşısı, Fotoğraf: E. Sultan Çeşmeci, 2019)

Bu durum aynı zamanda İslam coğrafyasında bir iş kolu haline gelmiş, ortaya sunulan eserler ile de bilgilendirme amaçlı çalışmalar gerçekleşmektedir. Hat yazılı eserler ayrıca taşıdıkları estetik değerleri ile levha olarak adlandırılan yüzeyler üzerinde dekoratif bir unsur olarak da kullanılmaktadır. 19. ve 20. Yüzyıllar da “Celi” yazılar ile ön plana çıkan levhacılık yazı sanatının çerçeve haline getirilerek birçok mekânda duvarlarda yer almasını sağlamıştır. Bu sergileme şekli ile de estetik değeri okuma ve de seyretme olanağı vermiştir. Sonrasında bu eserlere Sülüs ve Ta'lik ayetler, hadis olarak anlamlı sözler şeklinde hattatlara yazdırılır ve etrafı tezhip ettirilirdi. Ve ardından levhalar çerçevelenerek duvarlara astırılır, bu eserlerin yer aldığı cami, tekke, medrese, mektep, hamam, han, sebil, çeşme, kütüphane gibi mekanların iç veya dış yüzeylerinde bu yazıtlar kullanılırdı (Ay, 2012: 35-36).

Genellikle adına dikilen şahsın eseri, kendisine ait bilgilerin de yer aldığı metinleri ile o dönemin şairleri tarafında kaleme alındıktan sonra, bir hat üstadına yazdırılmış, şiirin son veya ikinci mısrasında o yılın tarihi belirtilmiştir. Ayrıca bu metinlerin, genellikle kabartma yöntemiyle mermer üzerine oyularak yapıldığı görülmüştür. Hat yazısının birçok dönemde özellikle mimari seramik eserlerde kullanıldığına ve de ayet kitabelerin de yer aldığına dikkat çekilmiştir. İnançla ilgili sözlere yer verilen bu eserlerde yer alan yazıların anlamları, çoğunlukla yaratının büyüklüğünü anlatan içerikte yazılar olmuştur. Bu yazıların, kutsallığı sebebiyle yüksek seviyelerde yer aldığı ve eserlerin tek parça halinde veya parçalı olarak yerleştirildiği görülmüştür. Aynı zamanda yazıların kutsallığı, yer karoları olarak değil de insan boyu seviyesinde daha yüksek alanlarda yer aldığı mihrap, kubbe, alınlık, duvar kerosu olarak kullanıldığı görülmüştür (Ay, 2012: 36-37). Çünkü hat yazısı, taş, tuğla, çini, maden, ağaç ve tekstil gibi mimaride de çok önemli bir yerde olmuştur.

Neticede Türk sanatının her sahasında en iyi şekilde değerlendirilen yazı, mimariye de hayat veren bir unsur olmuş ve varlığını sürdürmüştür (Aslanapa, 2010: 386-387).

Geçmiş ile günümüz arasında bağ kurduğumuzda ise yaşanan her devirde köklü bir yer etmiş hat yazılı eserlerin, belli bir amaca hizmet ettiği görülürken bugün yalnızca estetik değerleri dikkate alınarak dekore edildiği görülmektedir. Bu anlayış doğrultusunda da yapılan çalışmalar incelendiğinde, özellikle seramik bünyelerde daha iyi teknik kullanılarak özgün tasarımlar üretildiği görülürken, yalnızca estetik kaygı ile üretilen çalışmaların özgünlükten uzak olduğu anlaşılmaktadır (Ay, 2012: 41).

Fotoğraf 11 - Hat yazılı tablolar, Yazıhane (Başdurak-Kemeraltı Turistik El Sanatları Çarşısı, Fotoğraf: E. Sultan Çeşmeci, 2019)

Ancak bu durum mesleğe gerçekten gönül vermiş sanatçılar için söz konusu olmamakla birlikte, yapmış oldukları eserleri ile her bünyede ustalıkla çalışan sanatçıların var olduğu ve icra ettikleri eserlerinin nitelikli örnekler olduğu bilinmektedir. Ancak bu oran kıyasla öylesine azdır ki, bu da hat sanatının ne denli zor şartlarda ve ustalık isteyen bir dal olduğunu ispatlamaktadır.

2.1.4. Tekstil / Halı

Dokumacılık, liflerin iplik haline getirilmesi ile başlamıştır (Çelik, 2014: 1). Yapılan Arkeolojik araştırmalar sonucunda, insanlar eski çağlarda, ağaç kabuklarını ve ağacın liflerini hasır gibi örmüşlerdir ve ilk dokumayı meydana getirmişlerdir. Sonrasında ise (Neolitik devirde) evcilleştirdikleri koyunların yünlerini bükerek, iplik yapmışlar ve de tüm azalarından yararlanmayı öğrenmişlerdir (Beşen, 2011: 3). İpliği, lifleri yan yana getirip ekleyerek yapan insanoğlu; giysi, kullanıma elverişli ve nitelikli, yeterli uzunlukta dokumalar yapılabilmesine olanak sağlamıştır. Buradan anlaşılacağı üzere iplikçiliğin ve dokumacılığın ilk belirtileri Neolitik Çağ'da başlamıştır. Nitekim iplik yaparken

kullanılan “iğler”, ve bu iğlerin kil, taş ve kemik ağırsaklarının, en eski örnekleri o dönemden kalan eşyalardır. İlerleyen zaman ile birlikte de bitki liflerinin kullanılmaya başlamasıyla daha uzun ipler elde edilmeye başlanmıştır (Çelik, 2014: 1). Mısır, Mezopotamya, Hindistan, Çin, Orta Asya ve Anadolu’da geliştiği dokumacılığın medeniyet merkezleri, yapılan kazılar sonucunda elde edilen bulgular sonucunda anlaşılmıştır. Medeniyetlerin zenginleştirmiş olduğu bir noktada, yüzyıllar önce atalarının temelini atmış olduğu dokumacılığı, Anadolu’ya geldiğinde bulanlar Türklerdir. Neolitik çağa ait (M.Ö. 6000) bezayağı örgüsü ile dokunmuş, en eski bulunan kumaş parçaları, 1962’de Çatalhöyük’te yapılan kazılarda bulunmuş ve bunun en eski kanıtı olarak tarihe geçmiştir.

Josef Strzygowski’nin “Türkler taştan binalar vücuda getirmemişler... Çadır ve bütün eşyaya bedel olan lifi sanatkârane duygular için teşkil etmişlerdir” şeklinde belirttiği gibi dokumacılık Türklerin eski yurtlarında en önemli sanatları olmuştur (Akpınarlı, Başaran, 2018: 22).

Geçmişten günümüze uzanan tarihi ile Orta Asya kökenli dokumalar, Türk kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır ve bugün tüm dünyada en önemli el sanatlarından bir tanesi olarak varlığını sürdürmektedir.

Fotoğraf 12 - İpek ve keçe ile üretilmiş şallar, Nela Keçe Tasarım (Başdurak-Kemeraltı Turistik El Sanatları Çarşısı, Fotoğraf: E. Sultan Çeşmeci, 2019)

Özellikle, renkleri, desenleri ve sembol dili ile konumlandıkları anlamları bakımından, tanınan önemli el sanatlarımızdandır. Türk el dokumaları bu yönüyle sanat yapıtlarına da önemli katkılar sağlamış, kullanıldıkları alanlara ve dönemlere bağlı olarak Avrupa’da üretilen sanat eserlerine, görsel bir zenginlik kazandırmışlardır (Aytaç, 2008: 205). Tarihin akışı içerisinde Orta Asya’da başlayan dokumacılık, Selçuklu ve Osmanlı’da eşsiz güzellikte çok sayıda türleri ve isimleri ile devam etmiştir (Akınarlı, Başaran, 2018: 22).

Dokumada en önemli sanat etkinliği halı alanındadır. İslam kültür ortamına halının Selçuklular döneminde 11. yüzyılda bozkır sanatının bir armağanı olarak girmiş olması, daha doğrusu, yerleşik toplumların az gelişmiş olan bu zanaatı, çadır sanatının etkisiyle güçlendirdikten sonra, bu alanda büyük gelişmeleri hazırlamış olması güçlü bir olasılıktır (Kuban, 2010: 187). Geleneksel halı dokumacılığının tarihi insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte insanların gereksinimlerini karşılamak adına çevreye ayak

uydurarak, kültürel ortamda hayat bulmak için dokumacılığı geliştirmiştir (Beşen, 2011: 3). Önceleri insanların, yaygı ve örtü ihtiyaçlarını karşılamak için dokudukları halı, zamanla kültürel, endüstriyel ve ticari kimlikler kazanmış, ve tarih içinde gelişerek mekânlarda değerlendirilmek üzere ya da sanat eseri olarak, mabetleri, sarayları ve şatoları süslemiştir. Zaman içerisinde uluslararası boyutta tanınmış, ve belirli dönemlerde ünlü ressamların tablolarında resmedilerek, konuyu bütünleyen ana tema olarak yer almıştır (Atukeren, 2014: 3).

Fotoğraf 13 - El dokuması halılar, Merkez Halı (Kemeraltı, Fotoğraf: E. Sultan Çeşmeci, 2019)

Halının tarihi ne kadar gerilere giderse gidersin, halıya ancak Türk soylarının egemenlik sürdüğü ülkelerde rastlanmaktadır.

Halıcılık, M.Ö. 2000 yıldır Mısır'da, Anadolu'da, İran'da, Hindistan'da, Kafkasya'da ve Balkanlar'da yayılmıştır. Türklerin yaşadığı ve egemenlik sürdüğü yerler

olan bu topraklarda halıcılığa rastlanırken, Türk soylarının var olmadığı yerlerde ise halıcılığa hemen hemen hiç rastlanmamıştır (Beşen, 2011: 6).

Fotoğraf 14 - El dokuması kilimler, Merkez Halı (Kemeraltı, Fotoğraf: E. Sultan Çeşmeci, 2019)

Halı, Orta Asya'dan bu yana Türkler için hep önemli olmuştur. Halı sanatı, günümüz anlayışı ile değerlendirildiğinde, Türk halılarının turizm sektöründe oldukça geniş kitlelere hitap ettiği görülmektedir. Turizmin yoğun olduğu bölgelerde halı mağazaları oldukça yaygındır. Hemen hemen her turistik bölgede mutlaka o yöreye veya o bölgeye yakın yörelere ait halılara rastlamak mümkündür. El dokuması ve doğal ipliklerden üretilen bu halıların değeri oldukça yüksektir. Bu değerlerin temel unsurlarında bir de Türk halılarının desen ve kompozisyon zenginliğidir. Eşsiz özellikleri ile üretilmiş ve halen ilgi odağı olmaya devam eden Türk halıları etmektedir.

Bu kültür zenginliğinin yine başka bir sanat alanında görülüyor olması ülkemizin etnik değerlerini göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır.

2.2. Toprak Ürünleri / Seramik - Çini ve Günümüzdeki Durumu

Seramik; inorganik maddelerin oluşturduğu bileşimler ile çeşitli yöntemler kullanılarak şekil verilen, sırlı veya sırsız olarak dayanıklılık kazanmasına kadar pişirilen bilim ve teknoloji olarak tanımlanmaktadır (Arcasoy, 1983: 1). Aslında temelde toprak, kuvars, feldspat gibi inorganik maddelerin şekillendirilip belli ısılarda pişirilmesi sonucu meydana gelmektedir. İnsanoğlu, seramik maddelere doğada buldukları ile ulaşabilmiş, Neolitik Devir 'de yerleşik hayata geçmesiyle de bulduklarını işlemeye başlamıştır. Seramiğe bambaşka nitelikler kazandırmaya çalışan ve özünde bu malzemeyi bir önceki evrede yavaş yavaş keşfetmiş olan insanoğlu, aynı zamanda seramiğin dayanıklılığı karşısında fazlasıyla etkilenmiştir (Şen, 2010: 2). İnsanoğlunun düşünme kabiliyetini göstermesi ve ateşin de bulunması ile ihtiyaçlardan doğan gereksinimleri karşılamak için kap-kacaklar yapmaya başlamışlardır (Yılmaz Gül, 2014: 71).

Mutfak kültürünün gelişmesine paralel olarak şekillenen kap-kacak gereksinimi, ahşap malzemelerden farklı olarak daha dayanıklı olması beklentisi doğrultusunda oraya çıkmıştır. Anadolu' da Neolitik dönemlere ait bulunan kalıntılar, seramik geçmişinin erken ve de önemli örnekleri olduğunu kanıtlamakta ancak ilk pişmiş toprak kabın nerede üretildiği kesin olarak bilinmemektedir (Şen, 2010: 3). Balçık olarak adlandırılan seramiğin ilk hammaddesi, koyu kıvamlı ve oldukça ince tanelidir ve yapılan ilk seramik kaplar balçık ile sıvanmış olan sepetlerdir. Temelde kullanım kap-kacaklarını oluşturan bu kaplar, balçık ile sıvalı sepetlerin ateş ile pişirilmesi ve sertlik kazanmaları sonucu oluşmuştur.

Tarihin akışı içerisinde ortaya çıkarılmış bu seramiklerin dekorlanması kısmı ise aslında sırların bulunmasından çok önceki dönemlere gitmektedir. O devirlerde insan eli, dekor tekniğinin ilk kez uygulanmasında kullanılan yardımcı araç olmuştur. Kendilerine has dekor tekniklerini geliştiren insanoğlu, çanaklara parmakları ile bastırarak ve onları kazıyarak süslemişlerdir. Sonrasında doğada bulunan renkli toprakları kullanmışlar ve giderek astar tekniğine ulaşarak kendi dekor yöntemlerini geliştirmişler, sırların bulunması ile de renkli sırları kullanarak kendilerine önemli dekor araçları oluşturmuşlardır (Arcasoy, 1983: 1).

Birçok evreden geçerek insan yaşamında hayat bulmuş seramik malzeme ve yine bu malzeme ile hayat bulan ve özünde kimyası bakımından çok da farklı olmayan çini, birbirinde çok da ayrı olmadığı gerçeği ile insan yaşamında var olmuştur. Aslında çini, kelime anlamı olarak tanımlanırken bir takım kavramsal farklılıklara yol açmakla birlikte buradan yola çıkılarak konu üzerine yapılmış bazı ifadeler bulunmaktadır.

Çini, kelime olarak Osmanlıca kökenli bir sözcüktür ve “sırlı kap” anlamına gelmektedir. Çini sözcüğünü şu şekilde ifade eden Osmanlılar; aslında bu sözcüğü, her türlü kap-kacağı tarif etmek için ve de kilden yapılmış her çeşit kap anlamında kullanmışlardır. Aynı zamanda İngilizcede de başka anlamlar içeren ve porselen sanatını dünyaya tanıtan Çinliler’ e mââl edilerek adlandırıldığı düşünülmektedir. Kelime olarak incelendiğinde ise; niteliği yüksek olan yemek takımı anlamına gelen “china” ifadesi gibi, çini kelimesinin de benzer şekilde de Çin’den türetilmiş olduğu var sayılmaktadır. Ek olarak çininin, kullanım alanları doğrultusunda başka bir ifade şeklide bulunmaktadır. Renkli ve çoğunlukla kullanım alanı duvar olan, geleneksel motifler ile dekorlanmış ve genellikle çiçek desenlerinin yoğun olduğu, beyaz kilden yapılan levhalar aynı zamanda pişmiş plaka, fayans olarak da bilinen duvar kaplamaları olarak ifade edilmektedir (Gülaçtı, 2012: 36).

Aslında çini daha öz biçimde tanımlandığında, genel anlamı itibariyle kavramsal olarak şu şekilde kullanılmıştır; kullanım eşyalarını (kap-kacak) tanımlarken “Evani” olarak adlandırılmış, mimari öğelerde kullanıldığında da “Kaşı” olarak adlandırılmıştır.

Çini sanatı, var olduğu günden bugüne dek Geleneksel Türk Sanatları içerisinde çok önemli bir yere sahip olduğu gerçekliği ile anavatanın Orta Asya olduğu bilinmektedir. Çini sanatının tarihi Uygur Türkleri ile başlayıp Karahanlılar, Gazneliler, İlhanlılar ve 1071’ de Anadolu’nun fethi ile Selçuklulardan, Anadolu’ya kadar uzanmıştır. Sonrasında ise çini sanatı, Osmanlılar ile günümüze kadar gelmiştir (Gülaçtı, 2012: 36).

Günümüz geleneksel sanatlar anlayışı, çalışmanın amacı kapsamında değerlendirildiğinde ise bu sanatların günümüzdeki varlığının aslında farklı beklentileri karşıladığını görmekteyiz. Dolayısıyla geçmişte var oluşlarıyla hayatın farklı alanlarına

dokunan geleneksel sanatlar, bugün de benzer beklentileri karşılamakta ancak çağın değişmesiyle anlayışın evrildiği bir yapı ile varlıklarını sürdürmektedirler. Geleneksel Türk seramiği, geçmişten bugüne çağın anlayışına uygun birçok alanda karşımıza çıkmış, dönemsel özellikleriyle de daima yeni bir ekol yaratmıştır.

Bu sanat anlayışı da aslında bize, Türk seramiğinin daima gelişerek yaşamımızın her alanında izler olarak karşımıza çıktığını göstermektedir. Aynı zamanda da bu alanda yaratılan eserler anlamında da tasarım anlayışımıza yön vermektedir. Ancak yaşanan her dönemde içinde bulunulan durum sanata farklı kaygılar ile yansımış, geri dönüşleri de bambaşka tarzlar olarak yaşamımıza girmiştir. Dolayısıyla özümlediğimiz bu sanat anlayışı aslında karşımıza günümüz koşullarının yansımaları olarak çıkmaktadır. Hatta dönemlerin karşımıza çıkardığı özelliklere göre öyle ki bazı alanlar tanımlandırılmalarıyla bile evrilerek yaşamın akışı içerisinde özümsemiştir.

Anlatılan bu bölümün tarihe kısmında da çalışmanın parçası olan “Çini’nin” bu günkü kelime karşılığı konusunda bir değişim başlatmasını bahsedilen bu evrilmeye örnek olarak sunmak yanlış olmayacaktır. Çünkü çağın farklı dönemlerinde farklı adlandırmalara uyum sağlamış anlayış kavramların nasıl şekillendiğini bize somut örnekler olarak göstermektedir.

Değişimin tarihsel akış içerisinde bize sunduğu örnekler üzerinden adlandırma yaparsak, bugün hâlâ Çini olarak adlandırdığımız, “Geleneksel Seramik” (Kaçar, 2017: 48), çağın koşullarına uygun var olduğu yerler olarak da değişime ayak uydurmuştur. Bu perspektiften değerlendirildiğinde de çini, var olduğu alanların içerisinde popülaritesini farklı alanlarda sürdürmeyi seçmiştir.

Günümüzde çini sanatı da diğer geleneksel sanatlarda olduğu gibi turistik bölgelerde oldukça ilgi görmektedir. Temelde bu ilgi yalnızca turistik bölgelerde sınırlı olmayıp aynı zamanda toplum içerisindeki düzende de insanların beğenilerini kazanmaktadır. Duruma bağlı gelişen bu yoğun ilgi de bu geleneksel sanatın giderek daha fazla talep gördüğünü bize göstermekte ve konunun daha fazla üzerinde durulması gerektiği gerçeğini bize yansıtmaktadır.

Ancak Őu var ki, günümüzde çeşitli özelliklerde üretilen geleneksel seramiklerin dönemsel özelliklerini yansıtan unsurlar, günümüz koŐullarını içinde barındıran ögelerin bir araya gelmesiyle birtakım deęiŐikliklere uęramıŐtır. rnler, tasarım ögeleri bakımından değerlendirildiğinde ise günümüz sanat anlayışına pek de uyum sağlayamadığı gerçeği ile karşı karŐıya kalmaktadırlar.

Fotoğraf 15 - Günümüzde üretilen ini rnler (Kemeraltı, Web)

Bu gerçeklikten yola çıktığımızda da ini sanatının günümüz üslup özellikleri, geçmiş ile günümüz arasındaki kopukluğu bize göstermektedir. Aslında bugün bu kopukluk, bazı üreticilerin günümüz sanat anlayışı ortamına uyum sağlayamamalarından kaynaklanan bir sorun olarak karŐıımıza çıkmaktadır.

Fotoğraf 16 - Günümüzde üretilen çini ürünler (Kemeraltı, Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Ancak üretim bakımında popülasyonu elinde tutan bazı üreticilerin günümüz sanat anlayışını özümseyemedikleri gerçeği her ne kadar var ise de yine de yargılanmamalıdır. Çünkü gelinen bu noktada eksikler, yalnızca üreticilerin takındığı tavırdan kaynaklanmamaktadır. Yaşanılan bu durumun uzantıları oldukça detaylıdır.

Buna rağmen hâlâ geçmiş değerlerden kopmadan, kendi sanat anlayışları çerçevesinde bir üslup yaratmış, tasarımları ile günümüzde doğru örnekleriyle sanatını icra eden üreticiler bulunmaktadır. Günümüz koşullarında üretilmiş kalite açısından üst kategoride yer alan bu örnekler, aslında bu sanatın devam etmesinde örnek teşkil edecek konuma ulaşmışlardır. Ve bu durum, aslında bu sanatın her koşulda bize nasıl yansıdığını tüm örnekleri ile net bir şekilde göstermektedir.

Ancak, genel perspektiften değerlendirdiğimizde, doğru örneklerin her alana hâkim olduğu bir anlayış, bugün yaşanan bu durumun gelecekte karşımıza daha büyük sorunlar olarak çıkmaması adına oldukça önemlidir.

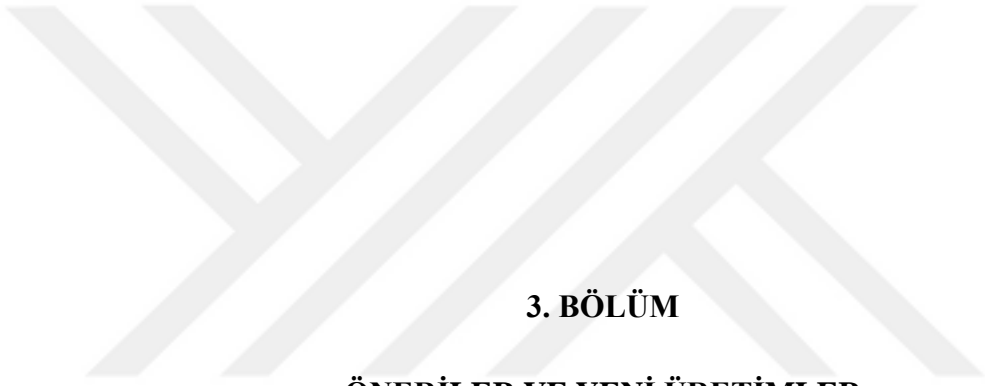
Fotoğraf 17 - Kapaklı çini vazo, Ebru Camkıran - İzmir Çini (Kemeraltı, Web)

Ek olarak da bu anlayışın kendi sanatımızı en iyi şekilde yansıtmada bize getireceği artılara ihtiyacımız vardır. Eğer bu durumu sanat anlayışı içerisinde değerlendirir, bambaşka bir alan olan turizm endüstrisi içerisinde dahi ifade gücümüzü arttırsak öz kültürümüzü her alanda doğru örnekler ile sunmak daima bizim lehimize sonuçlanacak bir durum olarak karşımıza çıkacaktır. Hatta turizm kapsamında yazdığı makalesinde Kılıç; kültür ürünlerinin temelde turizmi korumaya olanak sağladığından, iyi yönetilemediği takdirde de kültür varlıklarının yıpranmasına, bozulmasına ve değer kaybetmesine de yol açabileceğinden bahsetmiştir (Kılıç, 2018: 251).

Bu konu hakkında yapılan değerlendirmeler gösteriyor ki bu sorun, ciddi bir yapılanma ile önüne geçebileceğimiz bir durumdur. Dolayısıyla bu anlamda yapılması gerekenler ile ilgili atılacak adımların öncelik sıralaması olması gerekmekte ve atılacak

adımların en başında öncelik tasarım anlayışının iyileştirilmesine yönelik olmalıdır. Bu konuda yapılan bilimsel çalışmalar mevcuttur. Çalışmalar, Geleneksel Türk Seramiğinin tüm özellikleriyle olması gerekenden çok daha üst standartlarda üretilebileceğini ancak bunun ciddi çalışmalar ile gerçekleştirilmesi gerektiğini bize göstermektedir. Doç. Vedat Kaçar, “Geleneksel Türk Seramiğinin Seramik Eğitimindeki Yeri” makalesin bir bölümünde yaşanan bu sorunlara ithafen atılması gereken adımlara örnek teşkil edecek bilgilere yer vermiştir. Kaçar, Türk seramiğinin yenilenme gösterememesi gerçeği üzerinden yaptığı değerlendirmelerinde; Türk seramiğinin yalnızca geçmişle bağlantı kuran eski-geleneksel bir sanat durumunda kalmasını öncelikle “Yeniden Üretim” hareketinin geliştirilmesi önemi üzerinde durarak açıklamıştır (Kaçar, 2017: 49).

Sonuç olarak bu anlamda yapılan tüm çalışmalar bizlere ne yapılması gerektiği gerçeğini net bir şekilde ifade etmekte ve belli prensipler doğrultusunda sorunların iyileştirilmesine yönelik nasıl yol alınması gerektiği gerçeğini anlatmaktadırlar. Yaşanılan bu gerçek üzerinden yola çıkıldığında da bu çalışma, “Geleneksel Türk Seramiğinin” günümüzde turizm endüstrisi içerisindeki yeri çıkış noktası ile yaşadığı genel sorunu da ifade etme fırsatını vermiş ve turizm kapsamında detaylandırma olanağı sağlamıştır.

3. BÖLÜM

ÖNERİLER VE YENİ ÜRETİMLER

3. BÖLÜM

ÖNERİLER VE YENİ ÜRETİMLER

3.1. Yeni Tasarım Önerileri

Bu tez çalışmasının bölge seçimine konu olan İzmir kenti, Türkiye’ de önemli Turizm merkezlerinden olma özelliğini göstermektedir. Bu bakış açısıyla; yeni tasarım önerileri başlığı adı altında incelenen kentin kültürel dokusu önemli ölçüde çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik kentin farklı kültürleri içerisinde sentezlemesinden kaynaklı olup, aslında bu çeşitliliği tasarım anlamında olumlu yönde etkileyebilme potansiyeline sahiptir. Ancak, turizm ve turistik ürün kavramı açısından incelendiğinde görülüyor ki turistik (Toprak grubu-seramik-çini) ürün yelpazesi oldukça dardır. Kentin kültürel kimliği üzerinden sürekli olarak kalıplaşmış ürün gruplarına yer verilmektedir. Örn: (saat kulesi, yel değirmeni vb.). Bu durum turistik ürün grubunun aynı tasarımlar üzerinden sürekli olarak tekrarlanmasından dolayı ortaya çıkan ürünleri tasarım bakımından olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu çalışmada hedeflenen “Öneriler ve Yeni Üretimler” fikrinin çıkış noktası, alışlagelmiş sembollerin sürekli olarak kullanılması yerine, bu kente ait, kentin kültürel kimliğinin parçası olan dokulara yer verilmesi yeni bir turistik ürün ortaya çıkarma çabasından ileri gelmektedir.

3.1.1. Tasarım Aşamaları

Tasarım sürecinde, öneride bulunmuş olduğum ürün çeşitliliği kavramından yola çıkarak sofranın kültürünün turizm sektörü içerisinde ne kadar önemli olduğu gerçeğini göz önünde bulundurdum. Ege sofranın kültürünün önemli bir yer tuttuğu gerçeği ile de bu kültürün parçası olan kullanım eşyası fikri, tasarımlarıma yön vermem konusunda önemli bir etken oldu. Bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde ise kahvaltı ve yemek seti fikrinin sofranın teması ile bağdaşması tasarımlarımı geliştirmem konusunda bana yardımcı oldu.

Öncelikle bu tez çalışmasına konu olan İzmir kentinin kültürel dokusu incelenerek kent ile özdeşleşen doneler belirlenmiştir. Aynı zamanda kente ait olan yerel alışkanlıklar ve kültürel doku ön plana çıkartılarak çalışmada hedeflenen öneriler, değerlendirilerek İzmir'in kültürel dokusu ile özdeşleşen enginarın klasik ve modern üslupta desenlemesi ve “sofra grubu” tez uygulama işleri içerisinde kullanılmasına karar verilmiştir. Bu fikirden yola çıkılarak, geçmiş ve günümüz arasındaki desen özelliklerinin sofraya teması ile birlikte minimal tabak tasarımları üzerinde ön plana çıkması beklenmektedir.

Dönemsel desen özellikleri ile ön plana çıkması beklenen sofraya ve aksesuar grubunun tasarımlarının özellikleri şu şekildedir;

Kahvaltı seti desen tasarımı; 16. yüzyıla ait Şam dönemi seramiklerinden (ağaç desenleri-nar-enginar vs.) yola çıkılarak tasarlanmıştır.

Yemek grubu seti desen tasarımında; enginar deseni günümüzü yansıtmaya adına yalın ve modern çizgiler bırakılarak tasarlanmıştır.

Aksesuar grubunda ise; tamamen günümüz tasarım anlayışı ile yola çıkılarak renklere ağırlık verilmesi planlanmış sofraya teması içerisinde yapılacak renk kombinelerine uyum sağlaması hedeflenmiştir.

Ek olarak da tüm uygulama örneklerinin görsel sunumları için, ürünlerin özelliklerine göre ambalaj tasarlanmıştır (Bknz: Şekil 1).

3.1.2. Uygulamalar

Uygulamalar içerisinde iki ürün grubu ve bir aksesuar grubuna yer verilmiştir:

- Kahvaltı Grubu, Yemek Grubu, Aksesuar (bardak altı)

Yemek ve kahvaltı seti 2 kişilik olarak tasarlanmıştır. Yemek seti içerisindeki tüm birimlerin ölçüleri, standart olarak belirlenmiş yemek setleri üzerinden hesaplanmıştır. Her iki yemek seti grubu da kalıp ile şekillendirilmiş, yalnızca akşam

yemeği seti kalıp sonrasında tekrar elde şekillendirilerek amorf bir görünüm kazandırılmaya çalışılmıştır. Ürünlerin bisküvi pişirimi 1010 °C’de yapılmıştır . Döküm çamuru ve transparan sır kullanılmıştır. Bisküvi sonrası tasarımlara uygun olarak sır altı dekor boyası, transparan ve endüstriyel renkli sır kullanılıp 1030 °C sırlı pişirim yapılmıştır.

Fotoğraf 18 - Kahvaltı grubu – Büyük boy servis tabağı, 22.5x1.5 cm (Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 19 - Kahvaltı grubu - Küçük boy servis tabağı, 14.5x1.5 cm (Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 20 - Kahvaltı grubu- Sunum tabağı, 20.5x0.5 cm (Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 21 - Kahvaltı grubu - Bardak, 6x7.5 cm / Sosluk, 5.5x4 cm (Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 22 - Kahvaltı grubu 5 parça, tek kişilik görünüm (Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 23 - Kahvaltı grubu 9 parça, çift kişilik görünüm (Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 24 - Yemek grubu - Büyük boy servis tabağı, 26x1.5 cm (Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 25 - Yemek grubu - Orta boy servis tabağı, 20x1.5 cm / Küçük boy servis tabağı, 12.5x1.5 cm (Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 26 - Yemek grubu - Çorba kasesi, 13x5 cm (Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 27 - Yemek grubu - Salata tabağı, 24x13.5x3 cm (Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 28 - Yemek grubu 3 ve 5 parça, tek kişilik görünüm (Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 29 - Yemek grubu - Renkli sırli grup (diğer standart parçalar ile ölçüler aynı)
(Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 30 - Yemek grubu - Kaseler, Büyük boy kâse, 11.5x5 cm / Küçük boy kâse, 8.5x4 cm
(Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 31 - Yemek grubu - Sosluklar, 12.5 x 1.5 cm (Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 32 - Yemek grubu 12 parça, renkli sırlı grup (diğer standart parçalar ile ölçüler aynı)
(Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 33 - Yemek grubu çift kişilik kombin görünümü (Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 34 - Aksesuar grubu - Bardak altı, 9.5x9.5 cm (Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Şekil 1 - Ege Ctp Dijital Baskı ve Ambalaj firması tarafından tasarlanmış görsel

Fotoğraf 35 - Uygulama işleri için hazırlanmış ambalajlar (Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

Fotoğraf 36 - Uygulama işleri için hazırlanmış ambalajlar (Fotoğraf: E.Sultan Çeşmeci, 2019)

SONUÇ

Kültür kavramı bir toplumun kimliğini oluşturmakla kalmaz, aynı zamanda nesiller boyunca o toplumun değerlerini soyut ve somut bir biçimde ifade eder. Bir ulusun kültürel birikimi gelecek nesiller için çok kıymetlidir ve çok iyi korunması gereken bir olgudur. Bu birikimin geleneksel dokusunun bozulmadan gelecek nesillere aktarılması, o toplumun geleneklerine ve tarihlerine ne kadar bağlı olduğunun da bir göstergesidir. Bu yaklaşım ile değerlendirildiğinde tarihin korunması, kültür kavramının yaşatılmaya çalışıyor olduğunun göstergesidir. Bu olgunun kültüre yansması ise miras niteliğinde bir değerdir. Ancak aksi düşünüldüğünde ülkelerin kültürel benliklerini koruyamamaları geleneklerinin de yok olmaya yüz tutması anlamına gelir. Bu da kültürel bağlamda değerlendirildiğinde o toplum yapısının dejenere olduğunu göstermektedir.

Daha geniş bir perspektiften baktığımızda kültür olgusunun yaşam döngüsü içerisinde geniş uzantıları olduğu görülmektedir. Örneğin turizm endüstrisi bu paydanın büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Kültür turizmi ise bu uzantıların somut örneklerinden birisi olarak bugün kültür turizmi olarak bilinen bu somut kavramı şekillendirmiştir. Turizm-kültür ilişkisi denklemi üzerinden değerlendirildiğinde, kültürel değerlerimizin yozlaşmadan gelecek nesillere aktarılması, ülkemizin turizm endüstrisi içerisinde duruşunu doğru bir şekilde sergilemesi adına oldukça önemlidir. Bu tavır, gelecekte kültür-turizm olgusunun daha doğru bir biçimde şekillenmesini sağlayacaktır. Ancak, bu olgunun korunması ve daha doğru bir biçimde ifade edilebilmesi için bazı otoriteler tarafından denetlenmesi gerekmektedir. Denetleme mekanizmalarına ihtiyaç duyulan bir ortam oluşturmak bu açıdan son derece önemlidir. Bu yapılanmanın temelini, sanat eğitimi veren okullar - kurumlar, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve üreticiler oluşturabilirler. Ve bu ortamdan edinmiş olduğumuz bilgileri doğru şekilde aktarmamız sanatsal ifade biçimimizin her alanda devam edebilmesi açısından önemlidir. Aksi takdirde, bu denetleyici mekanizmaların olmayışı bugün yaşanmakta olan kültürel yozlaşma sorununun her geçen gün daha da kötü boyutlara ulaşması anlamına gelir.

Yaşanmakta olan bu kültürel yozlaşmanın uzantıları ülke turizmini olumsuz yönde etkileyeceği gibi beraberinde ülke ekonomisinin gidişatını da etkileyecektir. Bu

bağlamda ekonominin etkilenmesi fikirlerimizin özgürleşmesi anlamında kısıtlayıcı engeller oluşturabilir, ekonominin de etkilenmesiyle turizm endüstrisi içerisinde projelerin hayata geçirilmesi anlamında engelleyici faktörler olarak karşımıza çıkabilir. Bu oldukça hassas bir dengedir.

Yapılan istatistiksel çalışmalara göre turizm, ekonomi içerisinde en hızlı büyüyen sektörlerden birisi olarak görülmektedir. Türkiye de bu endüstrisi içerisinde büyümeyi hedefleyen adımlar atmaktadır. Tam da bu noktada tüm yerel ve kültürel kaynaklardan doğru bir biçimde yararlanmamız gerekmektedir. Bahsetmiş olduğumuz bu denetleyici mekanizmalar bu noktada devreye girerek yaşanan tüm olumsuzluklara karşı alınan bir önlem olarak düşünülebilir.

Bu örneklem aslında bize, kültür olgusun varoluşundan bu yana nasıl şekillendiğini ve bu aşamaya kadar hangi alanlar ile ilişkili olduğunu net bir biçimde göstermektedir. Bu uzantıların incelenmiş olması kültür olgusunun değerini, bu hassas dengenin nasıl korunması ve nasıl ifade edilmesi gerektiği gerçeğini avantajları ve dezavantajları ile birlikte bize göstermektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

ARCASOY, Ateş (1983). Seramik Teknolojisi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayın No: 2, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayın No:2

ARSEVEN, Celal Esat (1974). Türk Sanatı, İstanbul: Cem Yayınevi

ASLANAPA, Oktay (2010). Türk Sanatı, Remzi Kitabevi, İstanbul

BAHAR, Doç. Dr. O., KOZAK, Prof. Dr. M. (2013). Turizm Ekonomisi - (Ünite 1, 2, 3, 4, 7) - Turizm Ekonomisi - (Ünite 5, 6, 8), Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2908 - Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1865

ÇORUHLU, Yaşar (2007). Erken Devir Türk Sanatı İç Asya' da Türk Sanatının Doğuşu ve Gelişimi, İstanbul: Kabalcı Yayınevi

ERALP, Dr. Ziya (1983). Genel Turizm, Ankara: Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları: 3

KUBAN, Doğan (2008). Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı , Yapı Kredi Yayınları - 1567

KUBAN, Doğan (2010). Batıya Göçün Sanatsal Evreleri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul

KOZAK, Prof.Dr. Nazmi (2012). Genel Turizm Bilgisi - (Ünite 1, 8), Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2472 - Açıköğretim Fakültesi Yayını No:1443

ÖNDER, Mehmet (1969). Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri II, İstanbul: İstanbul, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sanatı Enstitüsü Yayınları:2

Basılmamış Kaynaklar:

ABAYOĞLU, Ali (2011). Değişik Osmanlı Bezeme Tekniklerinin Cama Uyarlanması, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Cam Anasanat Dalı, İstanbul, ss.3-4

ASLAN, Gülşen (2007). Cam Sanatının Eğitim Kurumlarındaki Yeri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, ss.12-15-20

ATUKEREN, Murat (2014). Türk Halı Sanatında Yer Alan Ejder Motifinin Çağdaş Bir Yorumla Tekstillerde Kullanılması, Sanatta Yeterlik Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı Tekstil ve Moda Tasarımı Programı, İstanbul, ss.3

AY, M. Ecem (2012). Türk Hat Sanatının Seramik Sanatına Biçimlendirme Ögesi Olarak Yansıması, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı, Afyonkarahisar, ss.34-35-36-37-41

BEKEN, Oktay Orçun (2007). Avrupa Birliği Mali ve Turizm Politikaları, Türkiye Turizm Endüstrisine Olası Etkileri, Antalya İline Yönelik Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Isparta, ss. 1-9-10-11

BEŞEN, Mine (2011). Geleneksel Halı Dokumalarının Çağdaş Halıya Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanat Dalı, İstanbul, ss.3-6

ÇELİK, Hüsrem (2014). Eski Çağ'da Anadolu'da Dokuma (M.Ö. 1974-1719), Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, Denizli, ss.1

DÖNGEL, İmran (2013) İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri Cami Kapılarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2013, ss.7-8

ELYİĞİT, Ufuk (2008). Türk İslam Dönemine Ait Şanlıurfa Madeni Mutfak Kapları, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van, ss.10

ER, Özlem (2016). Kültürel Değerlerin Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşidi Olarak Değerlendirilmesi: Edirne Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı Turizm İşletmeciliği Programı, İzmir, ss. 49-56-57-58-60-61

GÜNDÜZ, Elif (2017). Cam Sanatında Saydamlığın Eser Anlamına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı Seramik Tasarım Programı, İstanbul, ss.21

HADDADZADEHHENDO, Farid (2013). Turizm Destinasyonlarının Etkin Yönetimi ve Etkileyen Faktörler: Turizm Sektöründe Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Erzurum, ss. 38-42-61-62

HAMMOUD, Hani (2007). Türk Hat Sanatında Sevgi ve Merhamet, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı Eski Yazı Programı, İstanbul, ss.4

KAHYA, Elif (2015). Kültür Turizminde Çini Sanatının Yeri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, İstanbul, ss. 3

KINLI, Süleyman (2007). Hat ve Hattatan' da Osmanlı Hattatları, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul, ss.1

KÜRÜM, Neslihan (2005). Uluslararası İlişkilerde Kültür Varlıklarının Yeri , Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, ss. 9-10-11

SEYHAN, B., EVCİM, S. (2012). Antik Çağ'da Anadolu'da Turizm, II. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi: 219-234, den. Anadolu Üniversitesi Turizm Fakültesi-

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü - Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Antalya, ss. 220-221

SEZER, Mustafa Serdar (2010). Türkiye Turizm Sektöründe Müze Turizminin Payının Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı, Ankara, ss. 3-44-45-46-47-48-49-50-51-52

SUBAŞILAR, Birgün (2007). Turizm Tanıtımında Kültür Turizminin Yeri İstanbul Üzerine Bir Uygulama, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü - İletişim Bilimleri Anabilim Dalı Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bilim Dalı, İstanbul, ss. 23

ŞEN, Gülay (2010). Seramik ve Cam Materyallerin Sanat Objelerinde Birlikte Kullanım Olanaklarının Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı, Adana, ss. 2-3

TEBER, Dilek (2010). Geleneksel Türk Sanatlarımızdan, Tezhip, Hat ve Minyatürün Çağdaş Türk Resimlerine Yansıması, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, Erzurum, ss.28-29-30

TUNÇ, Ferrah (2013). Amasya Osmanlı Camilerinde Bulunan Taş Bezemeler, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, Erzurum, ss.29

YILMAZ GÜL, Senem (2014). Seramik Sanatında Plastik Değerlerin Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı, Çanakkale, ss.71

Dergi ve Makaleler:

ARIOĞLU, İbrahim E., AYDOĞDU ATASOY, Özlem (2015). “Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Geleneksel El Sanatları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı”, Makale, Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume / 10-16 Fall - Ankara, ss. 112

AKPINARLI, H. F., BAŞARAN, F. (2018). “Geleneksel Kumaşların Özellikleri ve Kullanım Alanları: Çankırı Örneği”, Multidisipliner Çalışmalar - 4 (Güzel Sanatlar), Podgorica - Montenegro, s.22

AYTAÇ, Ahmet (2008). “Türk Medeniyetinde Dokuma Kültürü ve Yabancı Resim Sanatı Üzerindeki Tarihsel Yeri”, 38. İcanas Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri, Ankara, I., 10-15 Eylül, ss. 205

GÜLAÇTI, Nurettin (2012). “Selçuklu Dönemi Figüratif Dekorlu Seramik ve Çini Örneklerinin Cumhuriyet Dönemi Kütahya Figüratif Çinileriyle Karşılaştırılması”, Makale, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Bahar, ss. 36

HAYTA, Yasemin (2016). “Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı”, Hakemli Makale, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, Aralık, Bitlis, ss. 167-168 - 169

KAÇAR, Vedat (2017). “Geleneksel Türk Seramiğinin Seramik Eğitimindeki Yeri”, Makale, Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, Sayı 19, Kış, ss. 48-49

KERVANKİRAN, İsmail (2014). “Dünyada Değişen Müze Algısı Ekseninde Türkiye’deki Müze Turizmine Bakış”, Makale, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume, 9/11 Fall , Ankara, ss. 348

KILIÇ, Atilla Cengiz (2018). “Turizm ve Kültürel Obje Tasarım İlişkisi”, Makale, Asos Journal; Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı 64, Ocak, ss. 249-251

ÖTER, Zafer (2010). “Türk El Sanatlarının Kültür Turizmi Bağlamında Değerlendirilmesi”, Makale, Millî Folklor Dergisi, Sayı 86, ss.177

SARIKAYA HÜNEREL, Zeliha., ER, Birnaz (2012). “Halk Kültürünün Tanıtılmasında El Sanatlarının Yeri ve Önemi”, Makale (Batman Üniversitesi Katılımlı Bilim ve Kültür Sempozyumu) , Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Nisan, ss.188-189

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı: Emine Sultan Çeşmeci

Doğum Yeri ve Yılı: Biga - Çanakkale, 1984

Yabancı Dil: İngilizce

Eğitimi:

Lisans: 2008, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Çini Anasanat Dalı

Lise: 2000, Biga Mehmet Akif Ersoy Lisesi

İş Tecrübesi:

2011- 2019, Troy Ceramic - Tasarımcı

2010, Tibet Seramik- Dekorlama

2009 -2010, Tüzüm Kızılcın Atölyesi

2008, Reyhan Sanat – Tasarım / Dekor

2006, Çanakkale Seramik / Mustafa Tunçalp Sanat Atölyesi - Stajyer Öğrenci

2005, Tüzüm Kızılcın Atölyesi - Stajyer Öğrenci

Katıldığı Sergiler ve Yarışmalar:

2019, 11. Uluslararası Muammer Çakı Öğrenci Seramik Yarışması - Sergileme, Eskişehir

- 2019, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Lisansüstü Öğrencileri Sergisi, İzmir
- 2015, 9. Uluslararası Muammer Çakı Öğrenci Seramik Yarışması - Sergileme, Eskişehir
- 2014, “Hobi Seramik Teşvik Ödülü” 4. Uluslararası Katılımlı Genç Seramikçiler Karo Yarışması, Uşak
- 2014, 13. Altın Testi Seramik Yarışması - Sergileme, İzmir
- 2013, “Sema Güral Sürmeli Özel Ödülü” 8. Uluslararası Muammer Çakı Öğrenci Seramik Yarışması, Eskişehir
- 2012, “Deneyimin Ötesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Öğrenci Projeleri, İstanbul
- 2009, “Gelenekten Geleceğe”, Devlet Güzel Sanatlar Galerisi, Çanakkale
- 2008, Karma Sergi, Troia Kültür Merkezi, Çanakkale